

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Ústav sociálních a speciálněpedagogických věd

Bakalářská práce

Zooterapie v pobytových sociálních službách

Vypracovala: Kateřina Böhmová

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Motlová

České Budějovice 2016

Abstrakt

Tématem autorky je Zooterapie v pobytových sociálních službách, které si vybrala z osobního zájmu. Zooterapií se rozumí metoda ucelené rehabilitace za podpory přítomnosti a léčebného působení zvířat. Pomocí tohoto druhu terapie je možnost zlepšit citové, rozumové a pohybové schopnosti lidí. Dále může přispět ke zlepšení psychické pohody a zvýšené koncentrace.

Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část, přičemž teoretická část je dále rozdělena do deseti podkapitol. První podkapitola je zaměřená na definování pojmu zooterapie, jejích forem, metod a typů dle zvířecího druhu. V druhé kapitole je popis indikace a cílů zooterapie. Třetí podkapitola se věnuje legislativní úpravě zooterapie. Čtvrtá podkapitola pojednává o zooterapii v kontextu sociálních služeb a na ní navazuje podkapitola zooterapie v kontextu koordinované rehabilitace. V následujících šesti podkapitolách se autorka věnuje popisu nejčastějších druhů zooterapií poskytovaných v pobytových sociálních službách. Jsou jimi canisterapie, hiporehabilitace, felineoterapie, ornitoterapie, farmingoterapie a akvarijní terapie.

Empirická část má stanovený jeden hlavní cíl a tři vedlejší cíle. Hlavním cílem bylo zjistit, jak je praktikována zooterapie v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice. Prvním dílčím cílem bylo zjistit jaké formy a druhy zooterapie jsou v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice používány a pomocí e-mailové ankety bylo zjištěno, v kolika sociálních pobytových službách je zooterapie praktikována. Druhý dílčí cíl je zaměřený na náplň činnosti osob praktikujících zooterapii v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice. V rámci třetího vedlejšího cíle bylo zjistit pomocí SWOT analýzy jaké jsou klady, zápory, příležitosti a rizika související s praktikováním zooterapie v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice.

Pro výzkumné šetření byla stanovena kvalitativní výzkumná strategie, metoda dotazování a technika polořízeného rozhovoru. Rozhovory byly uskutečněny s pěti komunikačními partnery, kteří byli vybráni účelovým výběrem. Jednalo se osoby poskytující zooterapii s různými druhy zvířat, tedy za pomoci psů, koček, zvířat na

farmě a papoušků. Zooterapie je pro českou veřejnost stále téměř neznámým pojmem, proto by autorka chtěla, aby její bakalářská práce mohla zájemcům i veřejnosti přiblížit základní problematiku zooterapie.

Abstract

The author's topic is „Zootherapy in residential social services that she chose because of her own interest. Zootherapy means the method of comprehensive rehabilitation with the support of presence and treatment effect of animals. By using this kind of therapy there is a possibility to improve the emotional, intellectual and physical abilities of people. It can also help to improve psychological well-being and increase concentration. The thesis is divided into a theoretical and an empirical part, while the theoretical part is further divided into ten chapters. The first sub-chapter is focused on defining the concept of zootherapy, its forms, methods and types according to animal species. In the second sub-chapter there is a description of the indications and the objectives of zootherapy. The third sub-chapter is dedicated to zootherapy legislation. The fourth sub-chapter deals with the zootherapy in the context of the social services and it is followed up by the sub-chapter describing zootherapy in the context of the coordinated rehabilitation. In the following six sub-chapters, the author focused on the description of the most common species used to provide zootherapy in residential social services, which means canistherapy, hiporehabilitation, felinotherapy, ornitotherapy, farming therapy and aquarium therapy.

The empirical part has set one main and three secondary objectives. The main objective was to find out how zootherapy is practiced in residential social services in the district of České Budějovice. The first side-issue was to find out what forms and types of zootherapy are used in residential social services in the district of České Budějovice, and via e-mail it was found how many of the residential social services use zootherapy. The second side-issue is focused on activities of people practising zootherapy in residential social services in the district of České Budějovice. Within the third side-objective using a SWOT analysis, the author tried to find out what pros, cons, opportunities and risks are associated with practicing zootherapy in residential social services in the district of České Budějovice.

For the research investigation there was set the qualitative research strategy, the questioning method and the technique of semi-standardized interview. The interviews were carried out with five communication partners, who were chosen by deliberate choice. Those were the people providing zotherapy with different kinds of animals, which means dogs, cats, farm animals and parrots assisted therapies. Zotherapy is still almost unknown for the Czech public, therefore, in the thesis the author wanted to introduce basic issues of zotherapy to the interested people as well as to the general public.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 3.5.2016

.....

Kateřina Böhmová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat doktorce Lence Motlové za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady, ochotu, trpělivost a čas, který mi věnovala. Dále děkuji rodině a přátelům, kteří mě podpořili a povzbuzovali.

Obsah

Úvod.....	11
1 SOUČASNÝ STAV	13
1.1 Terminologie	13
1.1.1 Pojem zooterapie.....	13
1.1.2 Metody zooterapie	14
1.1.3 Formy zooterapie	14
1.1.4 Definice dle zvířecího druhu.....	15
1.2 Indikace	16
1.3 Legislativní úprava.....	16
1.4 Zooterapie v kontextu sociální práce	17
1.4.1 Sociální práce.....	17
1.4.2 Sociální pracovník jako zoterapeut.....	17
1.5 Zooterapie v kontextu koordinované rehabilitace.....	17
1.6 Canisterapie.....	18
1.6.1 Charakteristika canisterapie	18
1.6.2 Historický vývoj canisterapie	19
1.6.3 Léčebné působení psa	20
1.6.4 Canisterapeutický tým	20
1.6.5 Canisterapeutický pes	21
1.6.6 Cíle canisterapie u seniorů.....	21
1.6.7 Prováděné aktivity se psy	22
1.6.8 Nejvhodnější psí plemena pro výkon canisterapie	23
1.6.9 Výcvik a canisterapeutické zkoušky.....	24
1.7 Hiporehabilitace	24
1.7.1 Vysvětlení pojmů hiporehabilitace a hipoterapie	24
1.7.2 Charakteristika hipoterapie	25
1.7.3 Historický vývoj hiporehabilitace.....	25
1.7.4 Léčebné působení koně.....	27

1.7.5	Léčebně pedagogicko – psychologické ježdění.....	28
	Česká fyzioterapeutka Věra Lantelme na webových stránkách	28
1.7.6	Hiporehabilitační tým	29
1.7.7	Cíle hipoterapie.....	29
1.7.8	Aktivity při hipoterapii	29
1.7.9	Nejvhodnější plemena koní pro hiporehabilitaci	31
1.8	Felinoterapie.....	31
1.8.1	Charakteristika felinoterapie.....	31
1.8.2	Historický vývoj felinoterapie	32
1.8.3	Cíle felinoterapie.....	33
1.8.4	Léčebné působení kočky.....	33
1.8.5	Význam felinoterapie u seniorů a dětí	34
1.8.6	Aktivity při felinoterapii	35
1.8.7	Felinoterapeutický tým	36
1.8.8	Nejvhodnější kočičí plemena pro výkon felinoterapie	36
1.8.9	Výcvik a felinoterapeutické zkoušky.....	37
1.9	Ornitoterapie	37
1.9.1	Charakteristika ornitoterapie.....	37
1.9.2	Nejvíce využívaní ptáci pro ornitoterapii	38
1.9.3	Prováděné aktivity za pomoci papoušků	39
1.10	Farmingtherapie.....	39
1.10.1	Charakteristika farmingtherapie	39
1.10.2	Farminterapeutické aktivity	39
1.10.3	Působení farmingtherapie	40
1.10.4	Druhy zvířat při farmingtherapii.....	40
1.11	Akvarijní terapie	41
1.11.1	Charakteristika akvarijní terapie	41
1.11.2	Působení akvarijní terapie.....	41
2	CÍL PRÁCE	42
3	METODIKA VÝZKUMU.....	43

4	VÝSLEDKY	45
5	DISKUZE	78
6	ZÁVĚR	81
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	83
8	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	89
9	PŘÍLOHY	90

Úvod

Motto: *„Kočka je zvíře, které má dar obohatit život člověka, pokud je nešťastný a přinášet mu naději, když ji ztrácí. Stojí za to otevřít jí svoje srdce.“*

Neznámý autor

Téma „Zooterapie v pobytových sociálních službách“ jsem si vybrala především z toho důvodu, že už od dětství tíhnu ke zvířatům a také díky možnosti absolvovat předmět „Zooterapie“ na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Tento předmět mne nadchl a přesvědčil, jak jsou pro nás naši mazlíčci v životě prospěšní, proto jsem se rozhodla, že se v budoucnu budu chtít věnovat praktikování felinoterapie a chtěla bych se s lidmi, především se seniory, podělit o pozitivní až léčebné působení kočky na naši psychiku, která v dnešním uspěchaném světě velmi trpí a přinést jim do života alespoň trochu radosti.

Zooterapie všeobecně ale i její druhy nejsou ani v 21. století v České republice příliš známé pojmy. Spousta lidí v mém okolí si nedokáže pod slovy zooterapie, canisterapie, felinoterapie aj. přesně představit, jaký mají význam. Proto bych prostřednictvím mé bakalářské práce chtěla veřejnosti přiblížit základní problematiku zooterapie a jejích druhů a naznačit, jak takové terapie probíhají v sociálních pobytových službách, především v domovech pro seniory.

Bakalářská práce je rozdělena na 2 části. Na teoretickou část a praktickou část. Prostřednictvím teoretické části bych chtěla veřejnosti přiblížit základní problematiku zooterapie a jejích druhů a naznačit, jak tyto terapie probíhají. V praktické části jsem si dala za cíl zjistit prostřednictvím rozhovorů s 5 komunikačními partnery, praktikujícími zooterapii v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice, jakým způsobem poskytují zooterapii, jaké formy a s jakými zvířaty zooterapii poskytují. Dále jsem u komunikačních partnerů zjišťovala, jaká je náplň jejich činnosti. Prostřednictvím e-mailové ankety jsem oslovila všechny pobytové sociální služby,

abych zjistila, zda v jejich zařízeních je zooterapie praktikována. Na závěr jsem se věnovala tomu, jaké klady, zápory, příležitosti a rizika komunikační partneři vidí v poskytování zooterapie.

1 SOUČASNÝ STAV

V této kapitole se věnuji vymezení základních pojmů týkajících se zooterapie a jejích metod, forem a dále pak se soustřeďuji na nejčastější druhy zooterapie praktikovaných v České republice. V každé kapitole určitého druhu zooterapie se věnuji mimo jiné charakteristice, historickému vývoji terapie, cílům terapie, léčebným působením zvířat, dále také prováděným zooterapeutickým aktivitám, vhodným plemenům zvířat pro danou terapii. Zaměřila jsem se také na složení terapeutického týmu daného druhu zooterapie.

1.1 Terminologie

1.1.1 Pojem zooterapie

Matějček (1999) definuje zooterapii jako vědní obor, který zahrnuje všechny formy terapeutického využití zvířat.

Freeman (2013) rozumí pojmem zooterapie jako pozitivní působení zvířete na člověka, ať už jde o zlepšení paměti, komunikace, motoriky nebo zmírnění stresu, zvíře vždy zastává roli prostředníka, tzv. koterapeuta.

Kalinová (2001) uvádí, že zooterapie (zvířaty podporovaná terapie) je souhrnným označením pro rehabilitační metody psychosociální podpory zdraví, které jsou založeny na využití vzájemného pozitivního působení při kontaktu mezi člověkem a zvířetem.

Rakouská organizace ESAAT definuje zooterapii jako záměrně plánovanou vzdělávací, psychologickou a sociální integraci společnosti se zvířaty pro děti, dorost, dospělé a seniory s poruchami chování, kognitivně, sociálně-emočním a motorickým omezením. V literatuře se můžeme setkat s pojmy animal terapie nebo animoterapie, které mají stejný význam jako zooterapie (Freeman, 2007).

1.1.2 Metody zooterapie

Podle Michaely Freeman (2007) rozdělujeme metody zooterapie následujícím způsobem:

- a) *Animal Assisted Activities (AAA)* - „aktivity za pomoci zvířat“, jedná se o přirozený kontakt člověka se zvířetem, jež je zaměřený na zlepšení kvality života nebo přirozený rozvoj jeho sociálních dovedností.
- b) *Animal Assisted Therapy (AAT)* – „terapie za pomoci zvířat“, zkráceně „terapie“, kdy jde o cílený kontakt člověka se zvířetem. Je zde zaměření na zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta.
- c) *Animal Assisted Education (AAE)* – „vzdělávání za pomoci zvířat“ nebo „edukace“, zaměření na rozšíření nebo zlepšení výchovy, vzdělávání nebo sociálních dovedností klienta prostřednictvím přirozeného nebo cíleného kontaktu člověka se zvířetem.
- d) *Animal Assisted Crisis Response (AACR)* – „Krizová intervence za pomoci zvířat“, spočívá v přirozeném kontaktu člověka se zvířetem, který se pocitů v krizovém prostředí. Zaměřuje se na odbourávání stresu a celkového zlepšení psychického nebo i fyzického stavu klienta.

1.1.3 Formy zooterapie

Freeman (2007) rozděljuje formy zooterapie v rámci AAA, AAT a AAE následovně:

- a) *Návštěvní program* – jedná se o nejrozšířenější formu. Návštěvní forma spočívá v pravidelných návštěvách zooterapeutického týmu v zařízení nebo v domácnosti klienta.
- b) *Jednorázové aktivity* – jsou praktikovány buď pro širokou veřejnost, nebo pro uzavřený okruh klientů. Zooterapeutický tým těmito aktivitami seznamuje veřejnost či klienty pomocí veřejných prezentací, ukázek, setkání nebo přednášek. Účastnit se mohou zdraví i lidé se zdravotním postižením.

- c) *Pobytový program* – zooterapie je praktikována v rámci jednorázových nebo pravidelných pobytů klientů na táborech, při pobytech na statku, výcvikových středisek apod. Nabízí většinou zooterapii s několika druhy zvířat, nebo v kombinaci s ozdravným či poznávacím programem.
- d) *Rezidentní program* – neboli umístění zooterapeutického zvířete natrvalo v zařízení.
- e) *Ambulantní program* – spočívá v tom, že klienti dochází do míst, kde se zooterapie praktikuje, např. v ordinaci lékaře – specialisty, školního psychologa aj.

1.1.4 Definice dle zvířecího druhu

Mojžíšová (2003) uvádí, že nejvíce zkušeností pro praktikování zooterapie je se psy, kočkami a s ptáky (papoušci, andulky, kanárci) u užitkových zvířat to jsou kozy, ovce a drůbež. Kůň je podle Velemínského jako solitér určený pro rehabilitaci nebo rekreační potřeby. Z menších zvířat jsou to často křečci, morčata, králíci a myši.

Velkou popularitu si získalo i pěstování akvarijských rybek a to pro estetické a psychorelaxační účely.

Zde jsou uvedeny nejčastější typy terapií dle zvířecího druhu používaných pro účely zooterapie v pobytových sociálních službách:

- a) *Canisterapie* – využití psa v rámci zooterapie.
- b) *Felinoterapie* - využití kočky v rámci zooterapie.
- c) *Hiporehabilitace* - využití koně v rámci zooterapie.
- d) *Ornitoterapie*- využití ptactva v rámci zooterapie.
- e) *Farmingterapie*- využití hospodářských zvířat v rámci zooterapie.
- f) *Terapie za pomoci malých zvířat* – využití hlodavců, rybiček nebo hmyz v rámci zooterapie (Freeman, 2007).

1.2 Indikace

Zooterapie je určena pro všechny věkové kategorie (kromě nejmenších dětí), osoby s disabilitou. Mezi nejčastější zdravotní indikace patří autismus, demence, chronická onemocnění, zdravotní postižení, duševní poruchy či neurologické poruchy včetně afázie a epilepsie. Může sloužit i jako duševní hygiena (Allen a kol., 2001).

Stejně jako musí lékař zvážit u každého klienta individuální použití určitého léčebného postupu či dávkování léků, je nutné pro něj vybrat vhodné zvíře. Je vhodné, aby výběr zvířete proběhl ještě před začátkem terapie (Odendaal, 2007).

1.3 Legislativní úprava

Tichá (2007) uvádí, že v České republice není zooterapie jako taková v legislativě přímo zakotvena a to i přesto, že byla v roce 1995 na 7. Mezinárodní konferenci IAHO přijata rezoluce pod názvem „*Směrnice k pomocným a terapeutickým účelům prováděným za účasti zvířat*“. Tato rezoluce byla zaslána do zemí národním vládám a orgánům, které jsou členy IAHO a zabývají se touto problematikou. V České republice existují prozatím pouze platné normy, ze kterých se dá vycházet, jsou to např. zákony:

- a) *Zákon. č. 246/1992 Sb.* ve znění pozdějších předpisů zabývající se chováním lidí ke zvířatům a jejich ochranu.
- b) *Zákon 258/2000 Sb.*, ve znění pozdějších předpisů zaměřující se na veterinární péči a zdraví zvířat a vyhláška č. 137/2004 Sb. o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných.
- c) *Zákon. č. 166/1999 Sb.*, ve znění pozdějších předpisů o přístupu zvířat do prostor, kde se zooterapie praktikuje, včetně hygienických nároků (Tichá, 2007).

1.4 Zooterapie v kontextu sociální práce

1.4.1 Sociální práce

Krejčířová (2011) popisuje sociální práci jako pracovní proces a způsob práce sociálních institucí zaměřených na pomoc jednotlivcům, skupinám nebo komunitám s cílem dosáhnout jejich optimálního fungování. Jde jak o společenskovední disciplínu, tak i o oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování a vysvětlování, které směřuje ke zmírňování a řešení sociálních problémů. Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální práce je profesionální aktivita, jejímž cílem je ochránit a posílit zejména znevýhodněné a ohrožené skupiny a jednotlivce ve společnosti.

1.4.2 Sociální pracovník jako zoterapeut

Zvíře pro sociálního pracovníka a zároveň zoterapeuta se může stát pomocným „prostředkem“ při jeho práci. Zvíře může být nápomocné při užívání různých přístupů a terapií s klienty např. při terapiích zaměřených na úkoly, kognitivně behaviorální terapii nebo při rodinné terapii aj. Zvíře může být prostředkem při systémovém přístupu rodinné terapie, kdy může klienta povzbudit, uklidnit nebo navodit příjemnou atmosféru a podpořit komunikaci s okolím. Při návštěvních programech v sociálních zařízeních se může sociální pracovník zapojit do terapie spolu s klienty nebo jako „pravá ruka“ zoterapeutovi (Šmoldová, 2010).

1.5 Zooterapie v kontextu koordinované rehabilitace

Koordinovanou rehabilitací (starší názvy - ucelená nebo komprehenzivní) se rozumí propojení odborných aktivit multidisciplinárního týmu v oblasti sociální, léčebné, pedagogické a pracovní nejefektivnějším způsobem léčby osob se specifickými potřebami (Jankovský, 2006).

Důležitým součástí při praktikování zooterapie není pouze klient, zooterapeutický tým, ale i odborníci, kteří mají daného klienta v péči před i po zooterapii. Aby tito odborníci docílili péče na nejvyšší úrovni, musí pracovat se všemi sférami klientovy osobnosti, tedy v bio-psycho-socio-spirituálních rovinách (Řimnáčová, 2015).

Mezi odborníky spolupracující se členy zooterapeutického týmu patří např. lékaři, zdravotní sestry, fyzioterapeuti, sociální pracovníci apod.

1.6 Canisterapie

1.6.1 Charakteristika canisterapie

Jedním z nejoblíbenějších domácích zvířat v České republice je pes. Je to tvor, který hlídá, chrání, loví, zachraňuje, účastní se sportovních aktivit svého pána, vodí slepé a spolupracuje s lidmi se zdravotním znevýhodněním jako jejich asistent. Dále pomáhá při výchově dětí, které učí plnit povinnost a vést k zodpovědnosti (Nerandžič, 2006).

Autorkou pojmu canisterapie se stala v roce 1993 Jiřina Lacinová, která je průkopníkem a osvětovým pracovníkem v tomto oboru (Eisertová, 2007).

Galajdová (1999) definuje canisterapii jako název označující způsob terapie, která využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví myslí dle definice WHO (Světové zdravotnické organizace) jako stav psychické, fyzické a sociální pohody.

Kalinová (2003a) označuje canisterapii jako jednu z metod rehabilitace, která slouží k podpoření psychosociálního zdraví lidí všech věkových kategorií ať zdravých nebo nemocných, při které je využíváno vztahu mezi člověkem a psem.

Nejrozšířenější formou canisterapie je návštěvní program v České republice, kdy společný kontakt klienta s canisterapeutickým týmem probíhá v pravidelných intervalech na předem stanoveném místě. Návštěvy se konají jedenkrát týdně nebo jedenkrát za dva týdny. Podle odborné literatury nesmí být pes přetěžován, doporučuje se nasazení psa maximálně dvakrát a třikrát za týden (Kalinová, 2003a).

1.6.2 Historický vývoj canisterapie

Ať již byla motivace pravěkých lidí k ochočení vlčích mládřat jakákoli, jistým faktem je, že pes se brzy stal životně důležitým spojencem, společníkem, důvěrníkem a přítelem člověka. Jako důkaz může sloužit nález 12 tisíc let starého hrobu z dob paleolitu na území Izraele, kde byly nalezeny kosterní pozůstatky člověka a psa pohřbených společně. Zajímavostí je, že člověk psa držel kolem krku, jako kdyby i po smrti chtěl zdůraznit silnou vazbu, která mezi nimi za života existovala. Mezi další důkazy se řadí malby na stěnách hrodek nebo úryvky z egyptské literatury. Dokonce postavili město, které bylo zasvěceno bohu Anubovi – Kynopolis, neboli Město psů. Anubis byl egyptský bůh s psí hlavou a lidským tělem. Uctívali jej jako strážce podsvětí a průvodce do království smrti. Ale i ostatní starověké národy jim vzdávaly úctu. (Galajdová, 1999) Ve starověkém Babyloně doprovázel pes lékaře, který svými slinami pomáhal uzdravovat rány nemocného (Canisterapeuti, 2016).

V novověku se díky oslabení církve a nástupu osvícenského myšlení vztah ke psům změnil. V tuto dobu vznikalo prostřednictvím křížení spousta nových psích plemen. Po první světové válce se v Německu rozmohl výcvik psů pro vojáky, kteří v důsledku bojů přišli o zrak a ve Francii byli psi používáni při rehabilitaci zraněných vojáků. Těmito praktikami se inspirovaly Spojené státy v době druhé světové války u válečných letců. USA se postupem času staly vedoucí autoritou ve výzkumu i v praktickém používání terapie pomocí zvířat. V 70. letech minulého století americký psycholog B. M. Levinson, jako první popsal využití psa v dětské psychologii (Galajdová, 1999).

Postupem času vznikaly sdružení a společnosti. Organizovali se mezinárodní konference a začala vycházet odborná literatura. V roce 1990 vznikla mezinárodní organizace IAHAIO. Ta sdružuje jednotlivé národní organizace, které pracují v oblasti výzkumu i praktické aplikace terapeutických programů se zvířaty, koordinuje jejich aktivity, usnadňuje výměnu nejnovějších poznatků a zkušeností mezi nimi, vypracovává mezinárodní standardy, zlepšuje informovanost (Canisterapeuti, 2016).

V České republice se canisterapie začala rozvíjet až po roce 1989 současně se speciální pedagogikou, alternativními terapeutickými metodami a pomalu se měnícím myšlením společnosti. V této době k nám začaly pronikat odborné materiály a odborná literatura

ze zahraničí. Od roku 1995 je Česká republika členem IAHAIO (Canisterapeuti, 2016). V roce 2003 byla vytvořena zastřešující Česká canisterapeutická asociace. Avšak prvním pokusem bylo v roce 1997 založení Canisterapeutické společnosti, která již nyní neexistuje (Nerandžič, 2006).

1.6.3 Léčebné působení psa

Už jen svou přítomností dokáže pes vyvolat dobrou náladu všude tam, kde trpí jejím nedostatkem a o tom, že úsměv léčí, není pochyb. Bohužel není nic neobvyklého, že canisterapeut a jeho pes jsou pro klienta jedinou "návštěvou z venčí" a nahrazují tak roli členů příbuzenstva (Canisterapeuti, 2016).

Odborníci zabývající se canisterapií se shodli na faktu, že blízký a dlouhodobý kontakt se zvířaty je provázen příznivými fyziologickými, psychologickými a společenskými stavy, jež zlepšují celkové zdraví, upravují psychiku a tím pádem i kvalitu života (Tichá, 2007).

Canisterapie přispívá např. k rozvoji hrubé a jemné motoriky, podněcuje verbální a nonverbální komunikaci, rozvoji orientace v prostoru, rozvoj sociálního citění. Dále pak pes podněcuje klienty ke hře a k pohybu. Terapie má velký vliv na psychiku a přispívá k duševní rovnováze. Při aktivitě polohování se využívá působení tělesné teploty psa, kdy dochází k pozvolnému prohřátí svalstva klienta, což má především vliv na uvolnění křečí svalstva (Centrum Orion, 2011).

1.6.4 Canisterapeutický tým

Kalinová a Mojžíšová (2002) se zmiňují o důležitosti úzkého vztahu a spolupráce mezi psovodem (neboli canisterapeutem) a psem, kteří tvoří canisterapeutický tým.

Müller a kol. (2005) považuje za psovoda zpravidla majitele psa, který zná svého psa dokonale, stará se o něj, cvičí ho a absolvuje s ním canisterapeutické zkoušky. Psovod by měl splňovat určité osobnostní požadavky a také by měl umět předvídat reakci psa na neočekávané situace.

Dle Nerandžiče (2006) mohou do týmu během praktikování terapie patřit zdravotní sestra, ergoterapeut, fyzioterapeut, klinický psycholog, pedagog, sociální pracovník, dobrovolník, rodinný příslušník apod.

1.6.5 Canisterapeutický pes

Pes musí být zvyklý na různé možnosti komunikace, nesmí se nechat rozptylovat různými zvuky (pískání, křik, hlasitý smích apod.). Jelikož je pes vystaven neustálému hluku, prudkým pohybům, nečekaným dotykům a objetím, neustále ho někdo hladí nebo tahá a pes to musí vnímat jako normální situaci. Proto je nutné, aby byl pes klidný, vyrovnaný, trpělivý a společenský (Handy Helper, 2015).

Odborníci věnující se canisterapii se shodují na tom, že nelze jednoznačně určit plemeno, jež je pro canisterapii vhodné. Podle nich se vhodnost jednotlivých plemen pouze předpokládá. Vhodnost psa pro canisterapii ovlivňují především výchova, prostředí, ve kterém žije, socializace, pozitivní či negativní zkušenosti s lidmi a jinými psy, genetické předpoklady a samozřejmě je důležitá osobnost psovoda (Eisertová, 2007).

Dle Frnčové (2007) se pro výkon canisterapie výborně osvědčila psí plemena – bígl, labradorský retrívr a zlatý retrívr.

1.6.6 Cíle canisterapie u seniorů

U typů AAA a AAE cíle stanovuje na základě dostupných informací odborník. Cíle canisterapie musí vycházet vždy z komplexní diagnózy a také z potřeb, dovedností a schopností, zájmů a situace klienta. Cíle musí být pro každého klienta stanoveny individuálně. Zároveň musí být stanoven plán, postupy, metody a konkrétní aktivity, které dovedou k naplnění cíle. Důležité je propojení a návaznost na příští terapie. Někdy nejsou u AAA k dispozici všechny informace. V tomto případě poskytuje klientům možnost příjemně stráveného času (Tichá, 2007).

Následující příklady cílů (vycházející z individuálních potřeb) formulovala Tichá (2007):

- a) *Zlepšení pohyblivosti* – trénink jemné a hrubé motoriky, motivace k pohybu, radost z pohybu, spontánní cílený pohyb, zachování sebeobsluhy v rámci stravování, hygieny a oblékání, manipulace s kompenzačními pomůckami.
- b) *Psychická podpora* – zpestření všedního dne, umožnění vyjádření emocí, emočně libé prožitky, radost a smích, spokojenost, odpoutání se od problémů, opora při odloučení rodiny, udržení smyslu života, přijetí stáří, prevence nebo snížení deprese.
- c) *Kognitivní oblast, motivace* – stimulace vnímání, trénování kognitivních funkcí.
- d) *Sociabilita a sociální dovednost* – navázání mezilidského kontaktu a vztahu, pocit jistoty, vyrovnaný přístup a pozitivní vztah k sobě samému, udržení různých dovedností a schopností, soběstačnost, odpoutání od izolace.
- e) *Vztah ke psům/zvířatům* – umožnění kontaktu se psem, připodobnění běžnému životu mimo domov pro seniory, možnost kladného a vřelého vztahu ke zvířatům i přírodě.

1.6.7 Prováděné aktivity se psy

Veškeré aktivity se zaměřují na rozvoj hrubé a jemné motoriky, komunikace, zklidnění, zvýšení soustředěnosti, zvyšování znalostí, ztrátu strachu ze psů, snížení agresivity apod. (Sirius Třebíč).

Níže jsou uvedeny vybrané příklady aktivit prováděné se psy podle Tiché (2007), která čerpala od Zouharové, Szabové, Kalinové:

- a) *Jemná motorika* – manipulace s obojkem a postrojem, manipulace s granulemi na odměňování psa, česání psa, využití pískajících hraček apod.

- b) *Hrubá motorika, koordinace pohybu* – využití psa jako motivačního prvku k pohybu, hod a portu, překonávání překážek apod.
- c) *Myšlení* – cílená manipulace s předměty (např. jak nasadit náhubek, rozlišování, co patří ke psovi a co ne, třídění pomůcek sloužící např. k péči srsti, pexeso se psy, kvízy a hádanky se psí tematikou apod.
- d) *Psychosociální podpora* – emočně libé pocity spojené s přímým kontaktem se psem, hrou s ním, přijetí člověka zvířetem bez předsudků apod.
- e) *Relaxace, zklidnění* – prostor pro klidné aktivity (povídání o psech), pes jako uklidňující faktor (hlazení psa, povídání si s ním), polohování, česání psa, společný odpočinek dítěte a psa apod.
- f) *Běžné dovednosti a aktivity, samostatnost, sebeobsluha* – hygiena, úklid, stravování, oblékání atd. – pes zde funguje jako motivační prvek.
- g) *Pozitivní vztah ke psům* – emočně libé a radostné prožitky ve spojení se psem, prožívání vděku a náklonnosti, uspokojení vlastních potřeb prostřednictvím psa (kontakt, komunikace, společenství).

Jednou z nejpoužívanějších aktivit je polohování. Polohování patří do jedné z metod canisterapie. Je to podpůrná terapie založená na přímém fyzickém kontaktu klienta a psa (příp. psů). Pro správný průběh je potřeba navození důvěry mezi klientem a psem. U dětí je vhodné začínat v přítomnosti blízkých osob (rodič, učitel, vychovatel) a teprve potom si brát samotné dítě. Polohování nelze provádět násilnou formou. Při polohování je důležité mít klid a dostatek času (Benešová, Zouharová, 2007).

1.6.8 Nejvhodnější psí plemena pro výkon canisterapie

Eisertová (2007) poukazuje na mylný dojem, kdy je myšleno, že je na canisterapii vhodný jakýkoliv pes. Upozorňuje, jak je důležité si uvědomit založení canisterapie na vrozených a povahových vlastnostech psa, stejně tak i na jeho výchově a socializaci. Dle Nerandžiče (2006) musí pes žít od štěněcího věku v těsné blízkosti lidí a především

musí být jak fyzicky tak i psychicky zdravý, disponovat dobrým sluchem a čichem a také být tolerantní k cizím lidem i k ostatním zvířatům.

1.6.9 Výcvik a canisterapeutické zkoušky

Canisterapeutický tým má za povinnost absolvovat speciální výcvik a zkoušky, aby byla zajištěna vhodnost a připravenost týmu na setkání s klienty a zároveň kvalitní provádění canisterapie. Příprav i prověření se účastní společně psovod se psem. Závěrečný výcvik zahrnuje teoretickou přípravu psovoda, praktické cvičení se psem a přímý kontakt s klienty v zařízeních, kde je již canisterapie praktikována (Hafík, 2010).

Zkoušky obsahují praktická cvičení, s nimiž je psovod seznámen během canisterapeutického výcviku. Průběh zkoušek je hodnocen komisí, která je složená z profesionálního kynologa, akreditovaného dobrovolníka (s dlouholetou praxí) a speciálního pedagoga. Zkoušky může psovod s daným psem podstoupit pouze jednou, při neúspěchu je nelze opakovat. Pokud canisterapeutické zkoušky psovod se svým psem absolvují úspěšně, bude psovodovi oficiálně předán certifikát canisterapeutického týmu s platností na dva roky (Hafík, 2010).

1.7 Hiporehabilitace

1.7.1 Vysvětlení pojmů hiporehabilitace a hipoterapie

Můžeme se velmi často setkat s případy, kdy dochází k nedorozumění v chápání pojmů hiporehabilitace a hipoterapie.

Hiporehabilitace

Výraz hiporehabilitace se skládá z několika částí. První pochází z řeckého slova hippos – kůň, druhá z latinského slova habilis – k něčemu způsobilý a předpona re má význam „znovu, opakovaně“ (Müller, 2005).

Müller (2005) definuje hiporehabilitaci jako zastřešující a nadřazený název pro všechny aktivity a terapie v oblastech, kde se setkává kůň a člověk se zdravotním znevýhodněním nebo se specifickými potřebami.

Pojem hiporehabilitace zahrnuje jak terapie, tak sportovní aktivity prováděné s pomocí koní pro osoby se zdravotním znevýhodněním (Svárovská, 2012).

Hipoterapie

Termín hipoterapie je mnohem konkrétnější, pod tímto pojmem chápeme cílené využívání práce s koněm. Hipické aktivity (ježdění a vezení se na koni), ale hlavně multidimenzionálního pohybu koně pro zmírnění nebo odstranění onemocnění pohybového aparátu (Hollý a Hornáček, 2005).

1.7.2 Charakteristika hipoterapie

Česká hiporehabilitační společnost (2009) popisuje hipoterapii jako metodu fyzioterapie využívající přirozený pohyb koně v kroku jako stimul a rehabilitační prvek. Krok koně se promítá do trojrozměrného pohybu koňského hřbetu, který se stává pro terapii jedinečnou balanční plochou. Cílem je správné zasazení klienta do pohybu kráčejícího koně, dosažení pohybové souhry klienta s pohybem hřbetu koně a jemné koordinace případných změn. Tím dochází k aktivaci postižených pohybových programů, které jsou způsobeny poruchou CNS, onemocněním nebo úrazem. Toto programování pohybových vzorů, které, je-li odborně vedeno proškoleným fyzioterapeutem či ergoterapeutem má významný pozitivní dopad na pohybové funkce klienta.

1.7.3 Historický vývoj hiporehabilitace

V knize od Hollého a Hornáčka (2005) se můžeme dočíst o pozitivním vlivu hipoterapie, o níž se již zmiňoval Hippokrates (460 – 370 př. n. l.). Nejstaršími

zachovanými lékařskými spisy doporučující jízdou na koni pocházejí z 2. století našeho letopočtu od lékaře Galéna.

Podle Nerandžiče (2006) je znám první moderní cílený popis léčebného využití koně v novověku. Ten pochází ze 17. století, kdy anglický lékař Thomas Sydehman předepisoval jízdou na koni z léčebných důvodů.

V roce 1870 francouzský lékař J. C. Tissot ve své knize „Léčebná a chirurgická gymnastika, neboli výzkum o užitku pohybu“ vysvětlil, že v léčbě je nejdůležitější krok koně, což platí dodnes a uvedl také možné kontraindikace. I v dnešní době je uznáváno tvrzení Samuela Teodora, který viděl léčebné působení koně v trojrozměrném pohybu hřbetu (Vízdalová, 2007).

Léčebná jízda na koni se počátkem 20. století dostala do okruhu zájmu zdravotnictví. Po první světové válce byl využíván k rehabilitaci válečných invalidů a v 50. – 60. letech se hipoterapie začala používat k rehabilitaci pacientů po infekční mozkové obrně. Od 60. let začínají vznikat prakticky po celé Evropě a USA organizace zabývající se hipoterapií (Vízdalová, 2007).

Začátky hiporehabilitace se v naší republice datují od roku 1947 a to zejména při léčbě pohybových poruch po infekční mozkové obrně. V roce 1976 v Hucul klub ve Zmrzlíku u Prahy byla zahájena novodobá hipoterapie ve spolupráci s profesorem Lewitem, a to jako první středisko ve střední Evropě. Poté se hiporehabilitace po našem území rozšiřovala i do jiných rehabilitačních ústavů, lázní nebo psychiatrických léčeben (Lantelme, Smíšková, 2009).

V roce 1991 byla založena Česká hiporehabilitační společnost, která v té době sdružovala odborníky v tomto oboru, jako např.: MUDr. Lia Frantalová (zakladatelka), MUDr. Lubor Zahrádka (primář Ústavu sociální péče ve Zbůchu u Plzně) a RNDr. Otakar Leiský (Hucul klub Praha) (Vízdalová, 2007).

Vízdalová (2007) se dále zmiňuje, že tato společnost sdružuje fyzioterapeuty, ergoterapeuty, lékaře, logopedy, psychology, zdravotní sestry, sociální pracovníky, pedagogy i jezdecké instruktory, všechny ty, kteří pracují s koňmi ve zdravotnictví, sociální sféře, pedagogice a parasportu, významnou složku členské základny společnosti tvoří klienti a jejich rodinní příslušníci.

1.7.4 Léčebné působení koně

Nerandžič (2006) ve své knize popisuje působení hipoterapie, že základním léčebným prostředkem je pohyb hřbetu koně při rytmickém kroku, přičemž záleží na jeho frekvenci, délce a čistém provedení. Dále autor uvádí, že prostřednictvím nervových drah dochází k ovlivňování mozku a míchy. V jednoduchém slova smyslu krácející kůň dráždí svým pohybem řídicí centra a tím nutí člověka ke snaze udržet své těžiště v těžišti koně. V průběhu terapie dochází u lidí k nácviku pohybu a k jeho lepší koordinaci, ke zlepšení držení těla nebo normalizaci svalového napětí. Vidět je klinické zlepšování volní motoriky (uvědoměle uskutečněný pohyb) a držení těla. Během jízdy na koni se zapojují i další smysly – hmat, zrak, čich i sluch a polohový aparát. Jezdec dostává celou řadu podnětů, na něž musí reagovat. To má význam především u malých dětí, protože si teprve vytvářejí pohybová schémata a vážou se na podněty vyvolané smysly.

Mráková (2009) upozorňuje, že hipoterapie nepůsobí pouze na fyzické problémy, ale její účinky lze spatřit také v působení na psychiku. Je také patrné zvýšení sebevědomí, odbourává se nedůvěra a úzkost, zlepšuje se komunikace, tlumí se agresivita a hyperaktivita u dětí.

Nerandžič v knize *Základy hipoterapie* (2014) upřesňuje rozdíl mezi rehabilitací a habilitací. U dětí a mládeže se jedná o habilitaci, tedy rozvoj směrem kupředu, o vytvoření funkcí. U dospělých jde o obnovu funkcí spojenou s obnovou původní kvality života, tedy rehabilitaci.

Nerandžič (2006) uvádí, že dosažením co největší aktivity člověka při léčebné jízdě na koni a při sportovním jezdeckví lidí se znevýhodněním je naplňována myšlenka a cíl rehabilitace, tj. zkvalitnění života. Při správné indikaci a správně a odborně vedené hipoterapii nemá tento způsob léčby v podstatě žádnou konkurenci. Je to optimální doplněk Vojtovy metody, metody manželů Bobathových a jiných dalších metod cvičení v hernách nebo tělocvičnách. I přesto, že jsou náklady na tento druh léčby vysoké, určitě se mnohonásobně vrátí.

1.7.5 Léčebně pedagogicko – psychologické ježdění

Léčebně pedagogicko – psychologické ježdění (dále jen LPPJ) se nazývá metoda léčby psychických poruch s pomocí koně (Vosátková, 2007).

Je zde využito psychických vlastností koně, kdy je cílem navázání vazby mezi terapeutem, klientem a koněm nebo popřípadě ještě s ostatními členy hipoterapie (Mráková, 2009).

Česká fyzioterapeutka Věra Lantelme na webových stránkách Občanského sdružení Svítání, kde působí, popisuje problematiku pedagogicko - psychologických aktivit (aktivity s využitím koní – AVK a psychoterapie pomocí koní - PPK). Tyto aktivity využívají působení kontaktu s koněm a zážitku z jízdy na psychiku člověka jako disciplíny hiporehabilitace. Do této formy terapií a lekcí jsou zařazováni odborným lékařem, psychologem nebo psychiatrem klienti s hyperaktivitou, výchovnými problémy, dyslexií, mentální retardací a psychiatrickými poruchami (autismus, neurózy, psychózy, návyky, sklony klienta k sebepoškození). Mezi častými klienty v rámci PPK v Občanském sdružení Svítání jsou také klienti s různými formami autismu a s Downovým syndromem. Cílem AVK a PPK je kůň jako prostředník k podpoření pozitivních změn v chování u klientů, odstranění nebo zmírnění projevů duševních poruch a nebo smyslových deficitů. U dětí se syndromem ADHD se terapie také využívá k výuce školních znalostí - mozek snadněji pracuje a uloží si do paměti vědomosti a zážitky, které jsou emocionálně podbarveny. U dětí je výhodou, že se na koně velmi těší a mnohem ochotněji spolupracují. Dalšími klienty jsou lidé, kteří absolvovali hipoterapii řadu let, a jejich motorický vývoj je ukončen, nebo se již nedá hipoterapií ovlivnit. Podle svých schopností se učí o koně starat a aktivně ho ovládat s cílem zlepšení jejich fyzické kondice a sebevědomí. Při správném vedení zvyšuje jízda na koni u klientů sebehodnocení, navozuje relaxaci a nabízí prostor pro lepší komunikační podmínky.

Dále Lantelme (2009) zmiňuje, že ježdění na koni nabízí možnost vytvoření interakce mezi terapeutem/instruktořem, koněm a klientem. Při skupinové terapii/lekcí se potom rozšiřuje tato možnost o interakci mezi jednotlivými členy skupiny. Hlavním cílem je podporování sebevědomí klienta a to prostřednictvím cvičení samostatnosti,

obratnosti a odvahy, mezi další cíle patří rozvoj komunikace klienta vůči zvířeti i terapeutovi, tlumení agresivity a výchova k zodpovědnosti a kázni.

Dle Nerandžiče (2014) je důležitá dostupnost, resp. umístění stájí s koňmi. Nejvhodnější jsou stáje coby součástí zdravotnických, rehabilitačních, sociálních zařízení nebo stáje v blízkosti měst. Z hlediska prostor je nutná nejlépe uzavřená venkovní jízdárna, avšak nejdůležitější je rampa, bez které se nedá obejít u dospělých, seniorů či vozíčkářů. U batolat a dětí předškolního věku není rampa potřebná.

1.7.6 Hiporehabilitační tým

Nerandžič (2014) zdůrazňuje, že základem pro praktikování hiporehabilitace a hipoterapie je týmová spolupráce. Hiporehabilitační tým se skládá z lékaře, terapeuta (resp. fyzioterapeuta, ergoterapeuta, speciálního pedagoga apod.), hipologa, jež zodpovídá za přípravu a speciální výcvik koně, nadále vodiče koně a případně dalších pomocníků – dobrovolníků a nejdůležitější je hiporehabilitační kůň.

1.7.7 Cíle hipoterapie

Hlavní cílem terapie je co nejúplnější začlenění klientů se zdravotním znevýhodněním či specifickými potřebami do aktivního života, který má očekávanou kvalitu. Středem zájmu je vždy klient a jeho problém. Je určena pro širokou škálu klientů s fyzickými, psychickými nebo výchovnými potížemi. Kůň slouží jako prostředek v rukou terapeuta a plně se podřizuje potřebám metodiky terapie (Svárovská, 2012).

1.7.8 Aktivity při hipoterapii

Aktivity hipoterapie nezahrnují pouze jízdy na koni, ale i práci s koněm a péči o něj (klient koně pod vedením a dohledem terapeuta čistí, ošetřuje, vodí jej, učí se nasedat a základy samostatné jízdy). Dle diagnózy klienta a vypracovaného individuálního

terapeutického plánu vede terapeut nejrůznější terapeutické hry a cvičení, jež rozvíjejí psychomotorické schopnosti, psychosociální dovednosti, časovou a místní orientaci, komunikační schopnosti, přispívají i k citové výchově a celkově k úspěšnému životu klienta v rodině i širší sociální skupině. Aktivity s využitím koní mohou být uplatňovány při individuální nebo skupinové terapii (Chewal, 2011).

Aby bylo LPPJ kvalitně prováděno, je důležitou součástí vypracovaný detailní terapeutický plán, který vychází z ověřených metodik. Terapeutický cíl je vymezen v návaznosti na individuální potřeby klienta závislé na jeho diagnóze. (Vízdalová, 2007).

Vízdalová (2007) rozděluje aktivity s koňmi do čtyř fází:

- a) V *první fázi* terapie se začíná animoterapeutickým úvodem. To znamená seznámení klienta s bezpečnostními pravidly, se základní etiologií koně, se způsoby péče atd. V případě nezletilých klientů jsou se základy seznamování i rodiče.
- b) Při *druhé fázi* nastává kontakt s koněm. Nejprve dochází ke kontaktu mezi klientem a koněm ze země v podobě seznámení se se zvířetem, pozdravení a pohlazení. Pokud je to možné, klient si koně na terapii připravuje samostatně, avšak pod dohledem terapeuta. Koně vyčistí, nauzdí a nasedlá. Poté klient přivede koně k rampě, kde na něj nasedá.
- c) *Třetí fáze* je fáze ježdění, při kterém se rozvíjí schopnosti v rámci dlouhodobého terapeutického plánu dle individuální diagnózy klienta. Může se jednat o zábavné a sportovní hry, provádění cviku na jdoucím i stojícím koni, trénink soustředění a koordinace atd. U psychiatrických klientů, kde není narušená intelektová složka, se terapie nejčastěji provádí modifikovanou formou jezdeckého výcviku. Klientům tato aktivita není nabízena jako terapie, ale jako ježdění na koni. Jelikož není klientům přístupováno jako k nemocným, ale jako k adeptům jezdeckého výcviku, vede to ke kladnému podporování psychického stavu klientů.
- d) *Závěrečná fáze* je věnována reflexím zážitků, pocitů, emocí a myšlenek, které při terapii za přítomnosti koní vyvstaly. Po terapii jsou klienti většinou sdílní.

Nedílnou součástí je poskytnutí prostoru k vyjádření. Úkolem terapeuta je také sledovat, zda jsou během terapie i po ní klienti v pořádku.

1.7.9 Nejvhodnější plemena koní pro hiporehabilitaci

Všeobecně je obtížné určit, které plemeno koní by bylo pro práci v hiporehabilitaci nejvhodnější. Nezáleží totiž tolik na výběru plemene, ale důležitě je důsledně dbát na výběr jedince. Vhodné koně je potřeba vybírat s ohledem na klientelu, zamýšlené časové náročnosti využití koně při terapii, chovných podmínek a zkušeností cvičitele. Zásadní rozdíl při výběru koní tkví v zamýšleném způsobu práce s nimi. Zda je vybírán pro hipoterapii, parasport nebo léčebně pedagogické ježdění. Nejčastějšími plemeny koní jsou český plnokrevník, slezský norik, anglický plnokrevník a hucul (Vízdalová, 2007).

1.8 Felinoterapie

1.8.1 Charakteristika felinoterapie

Podle Grey (2009), která se věnuje felinoterapii a problematice týraných zvířat, se jedná se o léčebný kontakt mezi člověkem a kočkou, neboli o psychosociální a rehabilitační metodu podpory zdraví využívající pozitivního působení kontaktu člověka s kočkou, poskytující motivační podněty k uzdravení, odpočinku či stabilizaci organismu. Probíhá buďto terapie cílená, jejíž výsledky jsou objektivně posuzovatelné, nebo terapie relaxační, jejímž cílem a účinkem je navození zklidnění, vyrovnanosti a pohodové atmosféry.

Grey (2009) se dále zmiňuje, že terapie za pomoci kočky je v České republice docela neznámým a opomíjeným pojmem, který je vytlačovaný do pozadí známějšími zooterapiemi, jako jsou canisterapie a hiporehabilitace.

Kadlecová se ve svém příspěvku „Zelená pro felinoterapii?“ ve Sborníku z odborné konference (2011) zmiňuje, o přínosech této terapie. Přínosy felinoterapie jsou podobné

jako u jiných forem zooterapie, přesto je používání koček k pomoci lidem u nás v nejrůznějších institucích stále ještě poměrně vzácnou záležitostí.

Nejčastěji se můžeme setkat při praktikování felinoterapie u seniorů se dvěma prvky terapie. Jsou to AAA - kdy je kočka tvoří nedílnou součást terapeutického procesu a AAT – terapie probíhá za asistence kočky. AAT za pomoci kočky v pobytových zařízeních má další rozdělení: patří sem forma pasivní, kdy je kočka stále přítomna v prostorách zařízení, tato skutečnost navozuje příjemné prostředí a další je forma interaktivní, to kočka přichází do zařízení (návštěvní služba) v určité dny a hodiny. (Anitera o.p.s.)

Kočky lze doporučit všem lidem bez rozdílu věku, pohlaví a zdravotního stavu. Lidé musí mít především k těmto tvorům pozitivní vztah (Nerandžič, 2006).

1.8.2 Historický vývoj felinoterapie

Nerandžič (2006) se zmiňuje o domestikaci koček už před 8 tisíci lety, kdy jako důkazy slouží malby na hrobkách, např. v Egyptě. Kočkám vyhovovala lidská sídla a obydlí, kde byly zásoby obilí a potravin důležitých pro člověka, ale hlavně myši, krysy a hadi. Dále uvádí, že lidská sídla se zásobami obilí, zbytků potravy a parazitujících hlodavců a hadů nabízela kočkám mnohem větší pohodlí a možnosti k přežití, než kdyby žily v divoké přírodě. Díky jejich loveckým schopnostem a bránění lidských obydlí a sýpek si jich lidé vážili.

Felinoterapii se v České republice začala intenzivněji věnovat Daniela Hypšová z Nezávislého chovatelského klubu a je jeho zakladatelkou. Formulovala kritéria, která by měla splňovat každá terapeutická kočka (Kadlecová, 2009).

Z chovatelských sdružení se u nás felinoterapii – návštěvní službě organizovaně cíleně a metodicky věnuje jen Nezávislý chovatelský klub (dále jen NCHK), který vznikl v roce 1995 v Mladé Boleslavi. Ostatní chovatelé pracují nezávisle, ale jsou členy Sdružení chovatelů koček (organizace náležící mezinárodní fenologické federaci FIFe) nebo členy organizací, které se zabývají zooterapií s jinými druhy zvířat. NCHK se zabývá chovem a ochranou domácích i ušlechtilých koček. Jak již název napovídá,

tento klub je klubem českým s mezinárodním zastoupením chovatelů, ale nenáleží žádné střešní mezinárodní organizaci (Hypšová, 2007).

1.8.3 Cíle felinoterapie

Connor a Miller (2000) ve své knize vyjmenovali hlavní výhody, resp. cíle felinoterapie pro klienta plynoucí z metod AAA a AAT:

- a) Zmírnění osamělosti;
- b) Vylepšení komunikace;
- c) Podpora důvěry a sebedůvěry;
- d) Snížení nutnosti medikace analgetik;
- e) Posílení kognitivních funkcí;
- f) Zlepšení kvality života;
- g) Vylepšení životních a fyzických funkcí;
- h) Snížení stresu a úzkosti;
- i) Motivace klienta.

1.8.4 Léčebné působení kočky

Dle slov Lindy Crandall (2012) z americké organizace PetPartners lze považovat kočku za jeden z typů léků na lidskou duši s pozitivními výsledky a bez vedlejších účinků.

Dnes žijeme ve velmi uspěchané době plné chaosu a stresu. Proto není divu, že lidstvo trpí civilizačními chorobami více nežli jindy. Člověk rád utíká před tímto rušným světem a kočka je jedna z mála možností útěku a relaxace. Není na škodu na chvíli sednout na pohovku a hladit kočku, která nám spokojeně leží a přede na klíně klidně i hodiny, pomáhá nám „vypnout“ a zapomenout na problémy a starosti, které nás tíží. Nabije nás energií, zlepší náladu, vykouzlí úsměv na tváři, pomůže nám se rozpovídat a udělat nás šťastnými. Je vědecky prokázáno, že majitelé koček žijí v průměru o několik let déle, než ti, kteří kočku nemají a potřebují o 18% méně lékařské pomoci v porovnání s jinými lidmi (Intmedtourism, 2011).

Základ felinoterapie spočívá ve využití vrozeného daru empatie, intuice a léčivé energie kočky, schopné odnímat bolest a utrpení. Dokáže navazovat duševní harmonii a pomáhá najít ztracenou životní rovnováhu. Především u seniorů drží při životě zodpovědnost za blízkého milovaného tvora (Grey, 2009).

Na stránkách slovenského Občanského sdružení Zblíženie – Affinity (2015) se můžeme dočíst, jak přítomnost kočky působí na člověka. Ta působí jako přírodní biorezonant, dokáže vyhledat zdravotní problém, zlepšuje náladu, její přítomnost navozuje příjemné pocity, odbourává stres a depresi. Dále motivuje k pohybu a komunikaci, pomáhá navazovat mezilidský kontakt. Při hlazení nebo česání srsti se procvičuje jemná motorika. Přítomnost kočky snižuje krevní tlak a tepovou frekvenci, což příznivě působí na srdce. Kočka dokáže pomoci při citové absenci, naplňuje člověka láskou, teplem a mazlením, přijímá a respektuje každého člověka bez rozdílu. Kočka je tichý, vyrovnaný, čistotný, elegantní a vznešený tvor. Její velkou doménou jsou ideální velikost a předení.

1.8.5 Význam felinoterapie u seniorů a dětí

Návštěvy koček a jejich majitelů v domovech pro seniory či v jiných pobytových sociálních zařízeních jsou příjemným zpestřením pro ty seniory, jež pociťují nedostatečnost sociálních kontaktů s okolím, nebo jim schází kontakt se živým tvorem, kterého měli doma. Pro spoustu seniorů je návštěva zvířecího kamaráda jedinou návštěvou, jelikož je málo nebo dokonce vůbec nenavštěvují jejich děti či ostatní příbuzní. Obzvláště pro nově příchozí je těžké si zvykat na nové prostředí, protože se ocitli v neznámém prostředí a stýská se jim po starém domově. Návštěvy jim proto pomáhají v kritickém období přivykání. Kočky nejen u seniorů při hlazení jejich srsti vydávají teplo a tím prohřívají ruce, navozují uklidnění a uvolnění. Přítomnost koček i jiných zvířat evokuje u seniorů vzpomínky na vlastní zvířata, která museli buď příchodem do zařízení opustit nebo jim zemřela. Jak již bývá v lidské povaze, člověk raději vzpomíná na hezké a veselé zážitky nežli na ty smutné (Hypšová, 2007).

Dle Kadlecové (2009) návštěva koček v nemocničních zařízeních stejně jako v domovech pro seniory vytrhne klienta ze stereotypu. Odvede jeho pozornost od bolesti, zmírní stres z hospitalizace. Motivuje klienta, aby nerezignoval nad svým zdravotním stavem, dá člověku zprávy o tom, že venku je normální svět, který na něj čeká a kam se chce vrátit. Při hlazení a česání si procvičí jemnou motoriku a prohřeje si zkřehlé ruce, zasměje se a bude se těšit, až přijde kočka příště.

Kontakt s kočkou u dětí pomáhá rozvíjet hudební a estetické cítění v rámci herních terapií, např. při hraní loutkových pohádek, učí zodpovědnosti, pomáhá jim v soustředění a především rozveselují a podporují úsilí v komunikaci s ostatními a při rozvíjení slovní zásoby (Hypšová, 2007).

1.8.6 Aktivity při felinoterapii

Návštěva v zařízeních je charakterizována osobní zkušeností a kontaktem klienta s kočkou, která je umístěna buď na klientově klíně, nebo na pevné podložce připevněné k invalidnímu vozíku. Ten kočku hladí, mazlí se s ní a povídá si s ní. Komunikace samozřejmě probíhá i mezi klientem a chovatelem-dobrovolníkem. Další možností je doprovodný program dle zájmu klienta, kdy se může číst z knihy nebo si povídat na určité téma, přičemž klient má kočku stále u sebe, chová ji a hladí. Děti se mohou na kočce naučit rozlišovat části těla, barvy a dozvědět se informace o jejím chování, způsobu života, stravě apod. Jednou z možností je i procházka s kočkou ve venkovních prostorech (zahrada, dvůr). Tato metoda se využívá především u mobilních a klidných klientů a za vhodného počasí (Hypšová, 2007).

Jako další Hypšová (2007) uvádí, že zejména u dětí jsou oblíbené loutkové pohádky se živými zvířaty. Jedná se o specifickou metodu felinoterapie během návštěvní služby. Tuto aktivitu „Loutkové divadlo s kočkami“ představila v roce 2003 Hypšová na mezinárodním semináři o zooterapii.

Pohádky jsou především určeny pro děti v předškolním a mladším školním věku a mají pro ně velký přínos, protože se děti mohou samy aktivně zapojovat do děje, sledovat reakce zvířat, hrát si s nimi, navazovat s nimi kontakt, vodit je (na vodítku) apod. V pohádkách lze využívat i mnohem širší škálu působení – od výtvarné a hudební

složky, až po složku jazykovou, rytmickou a sociálně psychologickou. Prostřednictvím těchto aktivit se u dětí rozvíjí jemná i hrubá motorika, verbální komunikace a emoční oblast. Odbourají se pocity trémy a dostaví se pocity zklidnění, uvolnění, dobrá nálada a pocity libosti. Po představení si děti mohou pod dozorem s kočkami hrát a pomazlit se s nimi (Hypšová, 2007).

Grey (2009) upřesňuje, že aktivity s kočkou mohou probíhat i v omezeném prostoru, kočka nevyžaduje pravidelné venčení, postará se o sebe sama, a přitom dokáže vyzařovat velice silnou pozitivní energii.

Ovšem podle Sborníku NCHK z roku 2002 je důležité, aby míra zatížení u koček nepřesáhla 45 min.

1.8.7 Felinoterapeutický tým

Účastníky během terapie je tzv. „Felistým“ složený z chovatele (majitele) a kočky. V terapeutických týmech může dále být psycholog, lékař, fyzioterapeut, speciální pedagog aj. (Müller, 2005).

1.8.8 Nejvhodnější kočičí plemena pro výkon felinoterapie

Kadlecová (2009) vysvětluje, že kočka, kterou chceme používat pro felinoterapii, musí splňovat řadu podmínek a její výběr není vůbec lehký. Samozřejmou podmínkou je výborný zdravotní stav a všechna běžná očkování. Podle ní je důležité, aby kočka byla za všech okolností pro svého majitele partnerem a ne jenom nástrojem. Dále se můžeme dočíst, že základem pro dobře praktikovanou felinoterapii je vynikající vztah mezi člověkem a kočkou, jejich vzájemná důvěra, respekt a výborná znalost toho druhého.

Podle Hypšové (2007) se pro praktikování felinoterapie preferuje kočka s mírnou povahou, přátelským vztahem k lidem a kočka vyhledávající kontakt s nimi.

Kadlecová (2009) udává, že kočka musí být dobře socializovaná, aby měla kladný vztah k lidem. Dále autorka dodává, že s felinoterapií je ideální začít co nejdříve, tedy od kotčícího věku, tedy od 3. měsíce věku kotěte. Podstatou je, aby si kočka navykla na

cestování, přítomnost cizích lidí a pobyt v neznámém prostředí. Není podmínkou, aby se k felinoterapii používali pouze čistokrevné kočky. Může to být i jakákoliv kočka domácí, pokud je zdravá a má ráda lidi.

Podle zkušeností z praxe uvádí Hypšová (2007), že určitá plemena mají určité charakterové vlastnosti a v současné době se nejvíce preferují plemena radgoll či kočky sibiřské a perské.

1.8.9 Výcvik a felinoterapeutické zkoušky

Při felinoterapeutických zkouškách, pořádaných ve sdružení Auracanis, musí kočka podstoupit disciplíny, které jsou následující: pohazení a vzetí do náruče rozhodčím, ochota kočky k oblečení postroje, reakce na silnější zvuk (zvonek, štěkot psa, tlesknutí), reakce na rychlý pohyb zkoušejícího, reakce na osobu projíždějící na invalidním vozíku a osobu jdoucí o francouzských holích a ochota kontaktu s cizími lidmi. Podmínkou je, aby kočka byla zdravá a v dobré kondici s platným a aktuálním očkovacím průkazem. (Auracanis).

1.9 Ornitoterapie

1.9.1 Charakteristika ornitoterapie

Význam ornitoterapie spočívá v pozitivním vlivu ptactva především v oblasti rozvoje psychických a sociálních dovedností na člověka (Koníček, 2009).

Tento druh zooterapie není příliš rozšířenou terapeutickou disciplínou a poznatky o výsledcích této léčebné metody nejsou stále tak obsáhlé (Doležalová, 2007).

Doležalová (2007) rozděluje ornitoterapii do dvou forem. První forma představuje přímý chov ptáka v domácím prostředí a tou druhou jsou ambulanti návštěvy v léčebnách či v domovech pro seniory, které praktikuje majitel s dobře vycištěným ptákem.

1.9.2 Nejvíce využívání ptáci pro ornitoterapii

Doležalová (2007) vnímá papoušky jako přátelské, chytré, hravé a úžasné společníci. Již po několik staletí papoušci fascinují člověka nejen kvůli vrozenému majestátu a pestrému zbarvení, ale také díky schopnostem naučit se mluvit a umět rozpoznat pocity lidí, čímž se člověku vnitřně přibližují.

Dle Doležalové (2007) spousta lidí považuje za nejlepšího přítele člověka psa, ale podobným zvířecím partnerem může být i papoušek. Proto, aby se vytvořil blízký vztah mezi papouškem a člověkem, měl by se ptačí mazlíček nacházet v pohodovém prostředí, kde necítí hrozbu a cítí se bezpečně.

Německá kinezioložka Sonnenschmidt již v roce 1996 popsala, jak je zřejmé, že se papoušek s člověkem ovlivňují navzájem a v papouškově chování se bezesporu lidská psychika promítá. Dle jejích slov může jen pohodový papoušek kladně působit na lidskou psychiku.

Konzultantka pro ptačí chování Pamela Clark dle svých poznatků tvrdí, že např. papoušci žako vnímají energii lidských emocí (Doležalová, 2007).

Doležalová (2007) také uvádí, že papoušek dokáže poznat, když má člověk špatnou náladu nebo ho něco trápí, i když papoušek není vybaven slovem natolik, aby sdělil své pocity, vnímavý člověk se do emocí papouška může vcítit a právě takto vznikne silné pouto onoho porozumění. Dále se autorka zmiňuje, že papoušci mohou pomoci pacientům s Alzheimerovou chorobou, přičemž se dostávají do současnosti; děti trpící nedostatkem pozornosti, se mohou upnout na papouška; hyperaktivním dětem, kdy papoušek evokuje určitě zklidnění, povinnost se o někoho starat a zabývat se také něčím jiným než jen samy sebou; mentálně nemocným lidem nebo těm, co mají emocionální problémy, se při pohledu na papouška zklidní a papouška považuje za přirozené antidepressivum.

1.9.3 Prováděné aktivity za pomoci papoušků

Při vlastním chovu papouška v domácím prostředí spočívá ornitoterapie v tom, že se majitel stará o jeho primární životní potřeby (dostatek vody, potravy, čistá klec apod.), tím papoušek evokuje v člověku pocity užitečnosti. Při rezidentní i návštěvní formě ornitoterapie, se člověk může s papouškem mazlit, hladit, nosit jej na rameni a cítit jeho přítomnost, dávat mu pamlsky v podobě piškotků apod., může si s ním povídat. U mlčenlivých lidí může papoušek evokovat opakování slov (Doležalová, 2007).

1.10 Farmingtherapie

1.10.1 Charakteristika farmingtherapie

Loučka (2007) popisuje farmingterapii jako zvláštní formu zooterapie, tedy jako terapii prostřednictvím práce na farmě. Nejedná se pouze o práci v přímém kontaktu se zvířaty, ale o práci v celém procesu chovu, přípravy krmiva a ošetřování většinou více druhů zvířat. Farmingtherapie existuje ve dvou variantách. Buď mají klienti farmu doma nebo v zařízení nebo druhou variantou je dojíždění na farmu. Při farmingterapii se využívá přímého i nepřímého kontaktu se zvířaty.

Farmingtherapie byla původně rozšířená v sociální terapii. Nyní svoji oblibu stále více získává u profesně přetěžovaných osob nebo osob ohrožených syndromem vyhoření jako aktivní relaxace (Psychologie pro pohodu).

Využití farmingtherapie není omezené věkem, vyjma velmi malých dětí (Loučka, 2007).

1.10.2 Farminterapeutické aktivity

Valentová (2009) se ve své publikaci zmiňuje o tom, že klient je se zvířetem v bezprostředním kontaktu, dotýká se ho, mazlí se s ním, pečuje o něj (krmení, péče o zvíře) a pocitové vnímání je u něho tedy výraznější než při pouhém očním kontaktu.

Pro klienty je práce se zvířaty zajímavá, starají se o živého tvora, zvyšuje se jejich sebevědomí, mají příjemný pocit z dobře vykonané práce, jsou ochotní komunikovat a pracovat v kolektivu (Hlušíčková a Gardiánová, 2013).

1.10.3 Působení farmingterapie

Farmingterapie za pomoci užitkových zvířat v sobě zahrnuje zooterapii, pracovní terapii, dotýká se relaxace a dalších terapeutických směrů (Loučka, 2007).

Jejím působením dochází k uvolnění, k významnému snížení stresu, ke kladným změnám hodnotových systémů, k celostnímu pohledu na sebe sama. Z praktického hlediska tyto aspekty posilují integritu a stabilitu jedince, zvyšují a zkvalitňují jeho výkonnost ve všech oblastech jeho působení. Dále zlepšují odpočinek, kvalitu užších i širších sociálních vztahů včetně vyladěného psychického stavu na zdraví (Psychologie pro pohodu).

Podle Hlušíčkové a Gardiánové (2014) je práce na farmě a využití hospodářských zvířat podobně jako canisterapie, hiporehabilitace, felintoterapie aj. důležitá součást rehabilitačního a léčebného procesu.

1.10.4 Druhy zvířat při farmingterapii

Loučka (2007) doporučuje pro farmingterapii zvířata domestikovaná, nežli zvířata plachá. Dále autor uvádí, že z hlediska stáří jsou vhodnější mladá zvířata, která se lépe přizpůsobí. Zpravidla se na farmě můžeme setkat s vícero druhy zvířat. Jsou to např. kozy (domácí nebo kamerunské), ovce, koně a poníci (z důvodu velikosti, vysoké pořizovací ceny a nákladné péče se nedoporučuje), osli, lamy nebo také ovčácký pes. Čím více druhů zvířat, tím je práce pro klienty na farmě pestřejší (Loučka, 2007).

1.11 Akvariijní terapie

1.11.1 Charakteristika akvariijní terapie

Akvariijní terapie nebo také aquaterapie může patřit do zooterapie v rámci malých zvířat. Klinický psycholog Vihmans říká: "Oba tyto prvky - voda a zvířata jsou známé, že mají uklidňující účinek. Je to jako poslech dobré hudby nebo sledování krásného obrazu či fotografie. To vám přináší mír" (Orange countyaquaritumsupplies).

Akvariijní terapie je především určena pro osoby s duševním onemocněním (deprese, Alzheimerova choroba), osoby se zdravotním postižením, děti s ADHD, osoby v pracovním procesu nebo osamocené lidi (Aquariumtherapy).

1.11.2 Působení akvariijní terapie

Tato terapie se rozděluje na dva typy terapeutických účinky – pasivní a aktivní. Pasivními účinky se rozumí sledování rybiček v akváriu a aktivní účinky akvariijní terapie působí při péči o akvárium. Dále se terapeutické účinky dělí na zdravotní a psychické. Mezi účinky ovlivňující zdraví patří např. snížení rizika infarktu myokardu, pokles krevního tlaku, snížení nespavosti, omezení hyperaktivity a u Alzheimerovy choroby zlepšení stravovacích návyků. Psychickými účinky jsou např. radost a zábava, úcta k živým tvorům, unikání od stresu a každodenních problémů, vyrovnání se samotou a rozvoj komunikace. Terapeutické účinky působí i při práci s akváriem, jsou to např. procvičování jemné a hrubé motoriky, zodpovědnost, rutina a kázeň a vzdělávání (Aquariumtherapy).

Akvária mohou být všude tam, kde mohou pozitivně působit na člověka a to především platí o domovech pro seniory, stacionářích, léčebnách, nemocnicích a v čekárnách u lékařů, školních zařízeních, kancelářích i domácnostech apod. (Orange countyaquaritumsupplies).

2 CÍL PRÁCE

2.1 Cíl práce

Cíl práce:

Cílem bakalářské práce je popsat zooterapii (formy, druhy, činnosti, vzdělání, náplň činnosti) v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice.

Dílčí cíl:

Dílčím cílem je zjistit, jaké klady, zápory, příležitosti a rizika souvisejí s praktikováním zooterapie.

2.2 Výzkumné otázky

HVO: „*Jakým způsobem je poskytována zooterapie v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovic?*“

DVO1: „*Jaké formy a druhy zooterapie jsou poskytovány v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice?*“

DVO2: „*Jaká je náplň činnosti osob praktikujících zooterapii v pobytových sociálních službách?*“

DVO3: „*Jaké jsou klady, zápory, příležitosti a rizika související s praktikováním zooterapie v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice?*“

3 METODIKA VÝZKUMU

3.1 Použité metody a techniky výzkumu

V mé bakalářské práci byl zvolen kvalitativní výzkum. „Kvalitativní metoda poskytuje data, jež nejsou vhodná pro statistické vyhodnocování. Kvalitativní přístup nepřevádí zjištěné údaje do čísel, nýbrž zůstávají v oblasti slovních formulací (Matoušek, 2013).“

Ke sběru dat byla použita technika e-mailového dotazování formou ankety se dvěma otázkami, aby se zjistilo, v kolika sociálních pobytových službách v rámci českobudějovického okresu se zooterapie praktikuje. Pomocí první otázky bylo zmapováno, která zařízení poskytují pobytové sociální služby v tomto okrese. Pokud vedoucí zařízení pobytových sociálních služeb odpověděli kladně, odpovídali i na druhou otázku, která měla za cíl zjistit druh zooterapie praktikovaný v dané pobytové sociální službě a z jaké organizace poskytující zooterapii zoterapeuté docházejí. Prostřednictvím internetové databáze na Registru poskytovatelů sociálních služeb (www.iregistr.cz) jsem získala kontakt na 19 pobytových sociálních služeb v okrese České Budějovice.

Pro sběr dat byla stanovena metoda dotazování a technika polořízeného rozhovoru. Ve vybraných zařízeních byly následně vedeny rozhovory s komunikačními partnery. Kritériem pro výběr komunikačních partnerů bylo praktikování zooterapie v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice. Jednalo se o 4 dobrovolníky praktikující zooterapii v domově pro seniory a jednoho dobrovolníka praktikující zooterapii v týdenním stacionáři. Rozhovory s komunikačními partnery byly zaznamenávány na diktafon, pro lepší zpracování výsledků a zároveň do záznamových archů pro polořízený rozhovor (viz záznamový arch).

Před začátkem každého rozhovoru jsem se komunikačním partnerům představila a informovala je, o jakou problematiku se v rámci bakalářské práce zajímám. Také jsem ujistila komunikační partnery, že rozhovory budou zcela anonymní a budou po vypracování výsledků uloženy do mého archivu.

3.2 Realizace výzkumu

Samotný výzkum probíhal od června do července. V rámci výzkumu jsem prostřednictvím e-mailu oslovila 19 pobytových sociálních zařízení v okrese České Budějovice. Kontakty na pobytové sociální zařízení jsem získala přes Registr poskytovatele sociálních služeb, k platnosti 1.3.2015 (www.iregistr.mpsv.cz). Komunikační partneři byli hledáni prostřednictvím oslovení pobytové sociální služby, kde praktikují zooterapii. Se svými komunikačními partnery jsem se sešla osobně v daném zařízení a vedla jsem s nimi položený rozhovor.

3.3 Zkoumaný soubor

Popis zkoumaného souboru uvádím ve Výsledcích v tab. 1 na str. 45.

4 VÝSLEDKY

4.1 Výsledky rozhovorů

I. Identifikační údaje

Tab. 1: Identifikační údaje komunikačních partnerů

Komunikační partneři	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Pracovní pozice	Délka praxe v pomáhající profesi	Délka praxe v zooterapii
Komunikační parter 1	Žena	28	Bc.	Asistentka pedagoga	8 let	5 roky
Komunikační parter 2	Muž	46	Střední	Grafik		5 roky
Komunikační parter 3	Žena	33	Střední	Sociální pracovnice	11 let	11 let
Komunikační parter 4	Žena	32	Mgr.	OSVČ		3 roky
Komunikační parter 5	Žena	35	Mgr.	Vedoucí zooterapie	14 let	14 let

Zdroj: Vlastní výzkum

Souhrn: Z tabulky 1 je možno vyčíst základní údaje o komunikačních partnerech jako je věk, pohlaví, nejvyšší dosažené vzdělání komunikačních partnerů a jejich délka působení v oblasti pomáhajících profesích a délka praxe v rámci zooterapie. Výzkumu se zúčastnily čtyři ženy a jeden muž, ve věku mezi 28 a 46 let, přičemž nejnižší dosažené vzdělání je střední.

II. Druhy a typy zooterapie

1. Jaký druh zooterapie praktikujete v PSS?

Tab. 2: Druhy zooterapie

Komunikační partneři	Canis - terapie	Hipo - terapie	Felino - terapie	Ornito - terapie	Farming - terapie
Komunikační parter 1	X				
Komunikační parter 2	X				
Komunikační parter 3				X	
Komunikační parter 4			X		
Komunikační parter 5		X			X

Zdroj: Vlastní výzkum

2. Jaké typy zooterapie praktikujete?

Tab. 3: Typy zooterapie

Komunikační partneři	AAA	AAT	AAE	AACR
Komunikační partner 1		X		
Komunikační partner 2	X	X		
Komunikační partner 3	X			
Komunikační partner 4	X			
Komunikační partner 5	X	X		

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí: Nejčastějšími typy zooterapie, které komunikační partneři používají, jsou „aktivity za pomoci zvířat“ a „terapie za pomoci zvířat“.

III. Motivace k vykonávání zooterapie

1. Jakým způsobem jste se k zooterapii dostal/a?

Komunikační partner 1 – „Zajímala jsem se od střední školy o problematiku canisterapie u dětí. Tolik mě to nadchlo, že jsem se tomu chtěla věnovat i v budoucnu. A vyplnilo se mi to.“

Komunikační partner 2 – „Rád pomáhám lidem a mám rád psy, a tak jsem si jednoho pořídil. Splňoval podmínky k praktikování canisterapie, a tak jsem spojil dvě v „jedno“.“

Komunikační partner 3 – „S ornitoterapií jsem se seznámila při praxi v zařízení, kde chovali andulky. My jsme doma taky měli jednoho papouška, a když jsem viděla, jak kladně ptáčky na klienty působili, měla jsem hned jasno, čím se chci také zabývat.“

Komunikační partner 4 – „Mně osobně kočky (zvířata vůbec) velmi pomohly a hodně mě naučily, chtěla jsem to předat dál.“

Komunikační partner 5 – „S farmingterapií a hipoterapií jsem se seznámila v rámci dobrovolnictví na vysoké škole. Zapůsobilo to na mě, a tak jsem tady.“

Shrnutí: Z odpovědí můžeme vyčíst, jakým způsobem se komunikační partneři k zooterapii dostali. Je to především kladný vztah ke zvířatům a také prostřednictvím osobní zkušeností, kdy poznali, jaké mají zvířata léčebné účinky.

2. Jaké výcviky a zkoušky jste musel/a absolvovat?

Komunikační partner 1 – „Musela jsem projít vstupními testy, pak probíhal canisterapeutický výcvik canisterapeutického týmu, kde jsem trénoval/a psa k budoucím aktivitám při canisterapii. Nakonec se to zakončilo závěrečnými zkouškami u sdružení Hafík.“

Komunikační partner 2 – „Účastnil jsem se canisterapeutického výcviku, který byl zakončen zkouškami u sdružení Hafík. Dodám, že zkouškám předcházeli vstupní testy a přibližně půlroční příprava a praxe v canisterapii.“

Komunikační partner 3 – „Žádný. Záleží na chování papouška.“

Komunikační partner 4– „Prakticky žádné, důležitá je povahová vlastnost kočky.“

Komunikační partner 5 – „Nejdříve mě zaškolili jako dobrovolníka v organizaci, pak jsem podstoupila kurz léčebného pedagogického ježdění a to pod českou rehabilitační společností.“

Shrnutí: Komunikační partneři 1 a 2, museli projít vstupními testy, poté následoval výcvik svého psa a nakonec jako canisterapeutický tým prošli závěrečnými canisterapeutickými zkouškami. Komunikační partner 5 byl nejprve v organizaci zaškolen a poté podstoupil kurz pro výkon zooterapie. Komunikační partneři 3 a 4 nepodstoupili žádné zkoušky.

3. Jakým způsobem vás naplňuje praktikování zooterapie?

Komunikační partner 1 - „Nejvíce mě naplňuje, když vidím u klientů pozitivní výsledky, a že naše práce nepřijde vniveč.“

Komunikační partner 2 – „Canisterapie je smysluplná činnost. Jedná se o práci se psem a zároveň poskytování pomoci druhým a to já rád. Nejvíce mne naplňuje, když vidím, jaké léčebné účinky můj pes na klienty má.“

Komunikační partner 3 – „Naplňuje mě radost v očích klientů.“

Komunikační partner 4 – „Naplňuje mne to, že praktikování felinoterapie má smysl.“

Komunikační partner 5 – „Kontakt mezi zvířetem a člověkem.“

Shrnutí: Odpovědi všech komunikačních partnerů se shodli na tom, že je naplňují pozitivní výsledky jejich činnosti a radost ze strany klientů, se kterými praktikují zooterapii.

IV. Formy zooterapie

Jaké formy zooterapie v PSS poskytuje?

Tab. 4: Formy zooterapie

Komunikační partner	Individuální forma	Skupinová forma	Přímý kontakt se zvířetem	Nepřímý kontakt
Komunikační partner 1	X		X	
Komunikační partner 2	X	X	X	
Komunikační partner 3	X	X	X	X
Komunikační partner 4	X	X	X	
Komunikační partner 5		X	X	X

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí: Z výsledků bylo zjištěno, že komunikační partneři 2, 3 a 4 využívají individuální i skupinovou formu terapie, komunikační partner 1 praktikuje pouze individuální formu terapie a komunikační partner 5 využívá jen skupinovou formu. Ve styku se zvířetem převládá přímý kontakt se zvířetem.

V. Cílové skupiny a typy PSS

1. S jakými cílovými skupinami v rámci zooterapie pracujete?

Tab. 5: Cílová skupina

Komunikační partneři	Děti	Dospělí	Senioři
Komunikační partner 1	X		
Komunikační partner 2	X		X
Komunikační partner 3			X
Komunikační partner 4			X
Komunikační partner 5	X	X	X

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí: Z tabulky vyčteme, že nejčastější cílovou skupinou jsou senioři. Jen komunikační partner 1 praktikuje zooterapii pouze s dětmi. Komunikační partner 2 praktikuje zooterapii jak s dětmi, tak i se seniory. Komunikační partner 5 praktikuje zooterapii se všemi třemi cílovými skupinami.

2. Trpí uživatelé ve vámi navštěvovaném PSS určitým druhem postižení?

Tab. 6: Druhy postižení klientů

Komunikační partneři	Tělesné	Smyslové	Duševní	Kombinované	Žádné
Komunikační partner 1				X	
Komunikační partner 2	X	X	X	X	
Komunikační partner 3	X	X			
Komunikační partner 4	X	X	X		
Komunikační partner 5	X	X		X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí: Z rozhovoru bylo zjištěno, že klienti komunikačních partnerů nejvíce trpí tělesným a smyslovým postižením. Mezi dalšími klienty bývají klienti s kombinovaným postižením.

3. Jaké typy PSS v rámci praktikování zooterapie navštěvujete?

Tab. 7: Pobytové sociální služby

Komunikační partneri	Pobytové sociální služby
Komunikační partner 1	Týdenní stacionář
Komunikační partner 2	Domov pro seniory
Komunikační partner 3	Domov pro seniory
Komunikační partner 4	Domov pro seniory
Komunikační partner 5	Domov pro seniory

Zdroj: Vlastní výzkum

4. Jak často a kolik hodin týdně praktikujete zooterapii v PSS?

Tab. 8: Četnost

Komunikační partneři	Všední dny	Víkend	Počet hodin týdně
Komunikační partner 1	X		2 – 2,5 hod./ 1 den
Komunikační partner 2	X		2 – 3 hod./ 7 dní
Komunikační partner 3	X		1- hod./ 7 dní
Komunikační partner 4	X		2 - 2,5 hod./ 14 dní
Komunikační partner 5	X		1 – 1,5 hod./ 4 – 6x do roka

Zdroj: Vlastní výzkum

5. U kolika uživatelů poskytujete zooterapii v rámci individuální a skupinové formy?

Tab. 9: Individuální a skupinová forma zooterapie

Komunikační partneři	Individuální forma	Skupinová forma
Komunikační partner 1	3 – 4 klientů	
Komunikační partner 2	6 klientů	2 – 6 klientů
Komunikační partner 3	15 klientů	10 klientů
Komunikační partner 4	3 – 4 klientů	3 – 7 klientů
Komunikační partner 5		4 – 8 klientů

Zdroj: Vlastní výzkum

6. Kdo vybírá klienty k účasti na zooterapii?

Tab. 10: Výběr klientů

Komunikační partneři	Sociální pracovník	Jiný pracovník
Komunikační partner 1		X
Komunikační partner 2	X	
Komunikační partner 3	X	
Komunikační partner 4	X	
Komunikační partner 5	X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí: Nejčastějšími pracovníky, kteří komunikačním partnerům vybírají klienty pro účast na zooterapii, jsou sociální pracovníci, ti se někdy také zapojí. U komunikačního partnera 1 vybírá účastníky fyzioterapeut.

7. Jakým způsobem jsou klienti k účasti na zooterapii vybírání?

Komunikační partner 1 - „Klienti jsou vybírání, jak posoudí fyzioterapeut a dál podle potřeb klienta.“

Komunikační partner 2 – „Záleží na výběru sociálního pracovníka a dispozic vhodných klientů pro canisterapii. Také záleží na osobním zájmu klienta.“

Komunikační partner 3 – „Klienty k účasti na terapii vybírá sociální pracovnice a také záleží na zájmu klienta, jestli se chce zúčastnit.“

Komunikační partner 4 – „Záleží na individuálním výběru sociální pracovníka a osobního zájmu klienta.“

Komunikační partner 5 – „Klienti, kteří přijedou k nám na farmu, jsou vybírání sociálním pracovníkem a jestli má klient zájem.“

Shrnutí: V pobytových sociálních službách, kde poskytují zooterapii komunikační partneři 2, 3, 4 a 5, vybírá klienty k účasti sociální pracovník. Ti berou ohledy, zda se vybraným klientům chce nebo nechce zúčastnit se zooterapie. U komunikačního partnera 1 vybírá klienty fyzioterapeutický pracovník, který posuzuje účast klienta na zooterapii s ohledem na jeho aktuální zdravotní stav.

VI. Druhy zvířat

1. Kolik zvířat používáte k praktikování zooterapie v PSS?

Komunikační partner 1 - „Mám dva psy s canisterapeutickým výcvikem. Někdy beru sebou na terapie oba dva. Někdy jednoho, ale s tím, že je střídám, aby nebyli přetěžováni.“

Komunikační partner 2 – „Vlastním jednoho hafana.“

Komunikační partner 3 – „Mám jednoho papouška.“

Komunikační partner 4 – „Vlastním dva kocoury.“

Komunikační partner 5 – „Na naší farmě se můžete setkat s kozami, ovce, krávy, králíky, morčaty, hrabavou a vodní drůbeží a pak s koňma a poníkama.“

2. Jaká je rasa zvířete?

Komunikační partner 1 – „Jeden pes je kříženec labradora s německým ovčákem a druhý je FlatCoated Retriever.“

Komunikační partner 2 – „Zlatý retriever.“

Komunikační partner 3 – „Můj papoušek je Žako kongo.“

Komunikační partner 4 – „Britská modrá bez průkazu původu a evropská kočka domácí.“

Komunikační partner 5 – „Většinou to jsou bezplemenné příslušnosti/kříženci.“

3. Jaký je potřebný výcvik zvířete k praktikování zooterapie?

Komunikační partner 1 - „Můj pes musel absolvovat výcvik, jak se chovat v různých situacích, třeba, když se na něj vrhne banda dětí. A museli jsme zvládnout i několik

úkolů. Je tam třeba chůze u nohy, polohy u nohy, odložení, hra a zklidnění psa, reakce psa na nezvyklý pohyb a hluk, na kompenzační pomůcky.“

Komunikační partner 2 – „Musel jsem se svým psem absolvovat zkoušky, kde jsme fungovali jako canisterapeutický tým. Měli jsme zvládnout úkoly, které jsou určeny sdružením Hafík pod dohledem komise.“

Komunikační partner 3 – „Žádný výcvik papoušek neabsolvoval. Záleží jen na jeho dobré socializaci.“

Komunikační partner 4 – „S kočkou jsme nepodstoupili žádné zkoušky.“

Komunikační partner 5 – „U koní se dělá specializační zkouška pro koně zařazené do hiporehabilitace pod Českou hiporehabilitační společností.“

Shrnutí: Psi komunikačních partnerů 1 a 2 museli absolvovat výcvik, který byl zaměřený např. na poslušnost a ovladatelnost psa, socializace psů do skupiny psů i do skupiny lidí, aby byl zvyklý na hluk a nečekané pohyby, jak se má pes chovat v zátěžových situacích apod. Zakončení výcviku spočívalo v úspěšném vykonání canisterapeutických zkoušek pod dohledem odborné komise. Komunikační partner 5 sdělil, že koně, kteří by mohli praktikovat hiporehabilitaci, musí podstoupit specializační zkoušky. Zatímco papoušek a kočka nemuseli absolvovat žádný výcvik a komunikační partneři 3 a 4 se shodli na tom, že hlavně záleží na povahových vlastnostech zvířete.

4. Jak dlouho trvá výcvik zvířete?

Komunikační partner 1 - „Je to individuální, ale asi kolem půl roku.“

Komunikační partner 2 – „U sdružení Hafík trvá příprava cca. půl roku.“

Komunikační partner 3 – „Nejlepší je k praktikování ornitoterapie uměle odchovaný papoušek, který si už od vylíhnutí zvyká na člověka a je krotký. Příprava papouška na terapii trvá několik měsíců a pak se postupem času rozvíjí během terapií.“

Komunikační partner 4 – „Výcvik kočky neměly. U mě to byla otázka toho, jestli k tomu jsou nebo nejsou. Pokud jsou vhodné pro felinoterapii, můžou se postupem času ještě zdokonalit.“

Komunikační partner 5 – „Různě dlouho, podle potřeb.“

Shrnutí: Výcvik psů komunikačních partnerů v rámci sdružení Hafík, o. s. trvá přibližně půl roku. Výcvik koní trvá podle komunikačního partnera různě dlouho, záleží, jak moc ho kůň potřebuje. U papouška je nejvhodnější umělý odchov, tedy již od narození, následuje pár měsíců trénování. Papoušek se může zdokonalovat i během praktikování terapií. U koček záleží na povahových vlastnostech a stejně jako u papouška se rozvíjí a zdokonalují v průběhu praktikování terapií.

VII. Průběh zooterapie

1. Jak probíhá zooterapie v pobytových sociálních službách?

Komunikační partner 1 - „Nejideálnější je místnost pro polohovací jednotku, kde je klid, jsme tam sami s klientem a nejsme oba rušeni. Klient leží na měkké podložce a je přikrytý dekou, protože při polohování jsou klienti jen ve spodním prádle. Leží v poloze, kterou mu doporučí fyzioterapeut, někdy si polohu zvolí sám klient. Pes leží vedle klienta. Polohovací jednotka trvá 20 – 15 minut.“

Komunikační partner 2 – „Sejdeme se s klienty ve společenské místnosti. Klienti sedí v kroužku. Přivítáme se, zopakujeme si fakta o zvířeti a provádíme různé aktivity (např. česání srsti, nandávání obojku, slalomy, tunely). Na konci terapie nechávám prostor pro vyjádření pocitů klientů a pak se rozloučíme.“

Komunikační partner 3 – „Přivítám se s klienty, povídáme si a v průběhu po místnosti lítá papoušek a někdy i sedne klientům na rameno. Ti si ho můžou hladit a dávat mu pamlsky, třeba banán. A ke konci nechávám prostor na zpětnou reakci a pak se rozloučím a jdu.“

Komunikační partner 4 – „Přivítám se s klienty, potom následuje samotná terapie, kdy kočka sedí klientům na klíně nebo na peřině v lůžku. Klienti si jí hladí, mluví na ní a mazlí se s ní. Mohou jí dávat také pamlsky. Než odcházím, zeptám se klientů, jaký měli pocit ze setkání.“

Komunikační partner 5 – „Uvítáme se s klienty z domova pro seniory na statku, představíme a prohlédneme si statek. Povídáme si s klienty o malých domácích zvířatech (morčata, králíci) a dalších hospodářských zvířatech (ovce, koza, kráva). S klienty chodíme ke koním, tam se s nimi seznámí, kde na ně mluví a potom následuje stimulační jízda na vedeném koni.“

Shrnutí: Jak lze z odpovědí komunikačních partnerů vyčíst, všechny terapie, které poskytují, probíhají na stejném principu. Na začátku se komunikační partner s klienty pozdraví. Následují aktivity zaměřené na procvičování paměti, tedy na znalosti z uplynulých terapií o konkrétních zvířatech. Poté následuje vlastní průběh terapie, kdy jsou zvířata zapojována do aktivity s danou klientelou. Na závěr je prostor na reflexy právě proběhlé terapie a zážitků. Poté se klienti rozloučí se zvířetem a terapeut odchází.

2. Kde v PSS probíhá zooterapie?

Tab. 11: Místo praktikování zooterapie

Komunikační partneři	Společenská místnost	Pokoj klienta	Zahrada	Jiné
Komunikační partner 1				X
Komunikační partner 2	X	X	X	
Komunikační partner 3	X	X		
Komunikační partner 4	X	X	X	
Komunikační partner 5				X

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí: Komunikační partneři využívají k praktikování zooterapie především společenskou místnost nebo přímo klientův pokoj. Komunikační partner 1 provádí canisterapii v místnostech, které jsou zrovna volné a vhodné k praktikování terapie. Klienti komunikačního partnera 5 dojíždí na farmu za zvířaty.

3. Jaké pomůcky během zooterapie používáte?

Komunikační partner 1 - „Používáme podložku, deky, polohovací válce, polohovací hady, polštářky, apod.“.

Komunikační partner 2 – „Během terapie využíváme předměty sloužící k aportu, obojek s vodítkem, pamlsky, polohovací podložku (matrace) a mnoho dalších.“

Komunikační partner 3 – „Nosím sebou do zařízení papouška v kleci a pak nějaké ty pamlsky - třeba banán, PET víčka pro procvičování paměti a jemné motoriky klientů.“

Komunikační partner 4 – „Při terapii jsou k dispozici pamlsky, vodítko a obojek a přepravka pro kočku.“

Komunikační partner 5 – „Používáme pomůcky na čištění, jezdecké pomůcky a pak podle dalších aktivit – křížovky, laminové destičky aj.)“

4. Máte zpracovaný plán činností? Pokud ano, jak?

Komunikační partner 1 - „Ani ne, ale zapisujeme si, jaké jsou změny v pokrocích při polohování.“

Komunikační partner 2 – „Já nemám. Činnosti během terapie se upravují po dohodě s personálem a podle stavu klienta“

Komunikační partner 3 – „Dělám si svoje poznámky. Abych věděla, na co se třeba příště zaměřit.“

Komunikační partner 4 – „Byla jsem pouze seznámena s individuálním příběhem klientů a pak jsem se nechávala vést jimi.“

Komunikační partner 5 – „U jiných klientů ano, u klientů z domova pro seniory ne, program stále stejný, takže není potřeba.“

Shrnutí: Z výzkumu vyplynulo, že komunikační partneři nemají přímo zpracovaný plán činností, ale dělají si osobní poznámky pro vlastní potřebu.

5. Jak dlouho trvá jedno setkání zooterapie v daném zařízení jednom PSS?

Tab. 12 : Doba trvání jednoho setkání

Komunikační partner	Doba trvání 1 setkání
Komunikační partner 1	15 - 20 min.
Komunikační partner 2	1 – 1,5 hod.
Komunikační partner 3	45 min
Komunikační partner 4	30 min. (nebo než se kočka unaví)
Komunikační partner 5	1 – 1,5 hod.

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí: Délka jednoho setkání s klienty se u každého druhu zooterapie liší.

6. Kdo je kromě klienta, Vás a zvířete přítomen při zooterapii?

Tab. 13: Přítomnost lidí

Komunikační partner	Zaměstnanec pobytové soc. služby	Dobrovolník	Rodinný příslušník
Komunikační partner 1	X		
Komunikační partner 2	X	X	
Komunikační partner 3	X		
Komunikační partner 4	X		
Komunikační partner 5	X	X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí: Komunikační partner 1 dodal, že když je přítomen jiný pracovník zařízení, je to opravdu jen ojedinělé. Při polohování je důležité mít co nejméně rušivých vlivů. Komunikační partneři uvedli kromě zaměstnance pobytové sociální služby také dobrovolníky. Ale ti docházejí nepravidelně nebo při jednorázových akcích.

7. Jaké cíle zooterapie máte u klientů stanoveny?

Komunikační partner 1 - snížení spasticity končetin, relaxace;

Komunikační partner 2 – procvičování schopnosti smyslů, procvičování jemné a hrubé motoriky, rozvoj komunikace;

Komunikační partner 3 – procvičení paměti, pozitivní zážitek;

Komunikační partner 4 – rozesmát člověka, rozvoj komunikace, procvičování jemné motoriky a prohřát ruce, vytržení ze stereotypu;

Komunikační partner 5 - vytržení ze stereotypu pobytu v zařízení, procvičení jemné a hrubé motoriky.

8. Kdo vede dokumentaci týkající se zooterapie v pobytovém zařízení?

Komunikační partner 1 – „U nás ji vede fyzioterapeut.“

Komunikační partner 2 – „Personál zařízení.“

Komunikační partner 3 – „Já sama, vedu si jen osobní poznámky.“

Komunikační partner 4 – „Osobně – osobní poznámky.“

Komunikační partner 5 – „Instruktor AVK.“

9. Co se zaznamenává do dokumentace ohledně zooterapie?

Komunikační partner 1 - „Fyzioterapeut zaznamenává do dokumentace po změření goniometrem spasticitu a jaký je rozdíl oproti minulým polohováním.“

Komunikační partner 2 – „Nevím.“

Komunikační partner 3 – „Zapisuji si do osobních poznámek průběh terapie, chování papouška, chování lidí.“

Komunikační partner 4 – „Vedu si osobní poznámky o průběhu a chování klientů.“

Komunikační partner 5 – „Jelikož klienti z domova pro seniory k nám dojíždí párkrát do roka, dokumentaci si nevedeme.“

Souhrn: Z odpovědí se můžeme dozvědět, že z 5 komunikačních partnerů zapisuje do dokumentace pouze komunikační partner 1. Dva komunikační partneři si dělají vlastní poznámky. Komunikační partner 2 neví, zda se něco zaznamenává a komunikační partner 5 si nezapíše nic, jelikož se jedná o klienty dojíždějící pouze 4 - 6x za rok a průběh terapie je u nich stále stejný.

10. Pod jakou zastřešující organizací pracujete?

Tab. 14: Zastřešující organizace

Komunikační partneři	Zastřešující organizace
Komunikační partner 1	Hafik, o.s.
Komunikační partner 2	Hafik, o.s.
Komunikační partner 3	Koníček, o.p.s.
Komunikační partner 4	„Na vlastní pěst“
Komunikační partner 5	Česká hiporehabilitační společnost

Zdroj: Vlastní výzkum

11. Pracujete pod supervizí? Pokud ano, jak často?

Tab. 15: Supervize a její četnost

Komunikační partneři	Supervize	Četnost supervizí
Komunikační partner 1	Ano	1 – 2x ročně hromadná/ dle potřeby
Komunikační partner 2	Ano	1 – 2x ročně hromadná/ dle potřeby
Komunikační partner 3	Ano	1 – 2x ročně hromadná/ dle potřeby
Komunikační partner 4	Ne	
Komunikační partner 5	Ne	

Zdroj: Vlastní výzkum

Shrnutí: V tabulce můžeme vidět, že pod supervizí nepracují komunikační partneři 4 a 5. Zbylí 3 komunikační partneři pracují a dochází na hromadné supervize 1 - 2x do roka nebo podle individuálních potřeb.

12. Poskytujete zooterapii zdarma?

Tab. 16: Poskytování zooterapie zdarma/za úplatu

Komunikační partneři	Zdarma	Za peníze
Komunikační partner 1	X	
Komunikační partner 2	X	
Komunikační partner 3		X
Komunikační partner 4		X
Komunikační partner 5	X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Souhrn: Všichni komunikační partneři praktikují zooterapii dobrovolně. Ale komunikační partner 3 praktikuje ornitoterapii s poplatkem 200Kč/45min. a komunikační partner 4 si účtuje 200Kč za jednu terapii. Výdělek využívá na cestovné.

VIII. Náplň činnosti zooterapie

1. Jaká je náplň vaší činnosti během zooterapie?

Komunikační partner 1 - „Polohuji klienta, starám se o jeho pohodlí a povídám si s ním, teda pokud on sám chce. Dále musím být po celou dobu polohování u něj a zapisovat reakce a dávat pozor, aby se něco špatného nepříhodo.“

Komunikační partner 2 – „Řídím průběh canisterapie, radím klientům, co mají dělat, dávám povely psovi a také si s klienty povídám.“

Komunikační partner 3 – „Povídám si s klienty, dávám povely papouškovi, aby třeba přiletěl ke klientům a sednul si na rameno a nechal se hladit apod.“

Komunikační partner 4 – „S klienty si povídám, dávám pozor, aby se klient nezranil, když kočka vytahuje dráčky. Dávám kočku ke klientovi podle jeho možností a to buď na klín, na podložku u invalidního vozíku a u imobilních klientů na peřinu.“

Komunikační partner 5 – „Seznamuji klienty s problematikou farmingterapie, provádím s nimi aktivizační činnosti a poté s nimi jdu ke koním a spolu s dalšími zaměstnanci provádíme s klienty stimulační jízdu na koni. Samozřejmě s nimi komunikuji a nechávám jim prostor pro zpětnou reakci.“

2. Spolupracujete se zaměstnanci zařízení? Pokud ano, jakým způsobem?

Tab. 17: Spolupráce se zaměstnanci zařízení

Komunikační partneři	ANO	NE
Komunikační partner 1	X	
Komunikační partner 2	X	
Komunikační partner 3	X	
Komunikační partner 4	X	
Komunikační partner 5	X	

Zdroj: Vlastní výzkum

Způsob spolupráce:

Všichni komunikační partneři odpověděli stejně, že spolupracují s dalším zaměstnancem zařízení. Kromě Komunikačního partnera, který spolupracuje s fyzioterapeutem, ostatní spolupracují se sociálním pracovníkem a radí se s ním, který klient se bude účastnit zooterapie.

3. Spolupracujete s rodinnými příslušníky klientů?

Tab. 18: Spolupráce s rodinou

Komunikační partneři	ANO	NE
Komunikační partner 1		X
Komunikační partner 2		X
Komunikační partner 3		X
Komunikační partner 4		X
Komunikační partner 5		X

Zdroj: Vlastní výzkum

4. Jaké konkrétní metody používáte při praktikování zooterapie?

Komunikační partner 1 - „Polohování v rámci AAT - podpora procesu léčby.“

Komunikační partner 2 – „Obecná aktivizace klienta (AAA) a (AAT).“

Komunikační partner 3 – „Rozvoj komunikace (AAA).“

Komunikační partner 4 – „Volný rozhovor, a aktivity podle chování klienta a někdy i kočky.“

Komunikační partner 5 – „Přímá práce s hospodářskými zvířaty (AAT).“

5. Jaké konkrétní aktivity provádíte při poskytování zooterapie?

Komunikační partner 1 - „Při polohovací jednotce jde hlavně o relaxaci klienta a polohování dle indikace nebo případně klientova zájmu.“

Komunikační partner 2 – „Mezi oblíbené aktivity klientů při canisterapii patří granulování, odměna, tunel a česání srsti.“

Komunikační partner 3 – „Jedná se o aktivity zaměřené na zklidnění a stimulaci klienta, vytváření vazby na živého tvora a rozvoj komunikace.“

Komunikační partner 4 – „Pokládání kočky do postele je nejoblíbenější, nechodící klienti si to moc užívají. Hladí si kočičku a ta si k nim časem přilehne a hřeje jim ruce, oni jí hladí, vyprávějí jí, chtějí jí dávat pamlsky.“

Komunikační partner 5 – „Klienti se účastní přípravy krmiva, krmení zvířat, mohou se podílet na úklidu statku apod.“

6. Jaké konkrétní činnosti využíváte při poskytování zooterapie?

Komunikační partner 1 - „Klient při polohování psa může hladit, může na něj mluvit a užívat si klidu.“

Komunikační partner 2 – „Mezi činnosti ornitoterapie patří kontakt s papouškem, hry s papouškem, a tematické hry.“

Komunikační partner 3 – „Klienti mají rádi, když jim papoušek lítá po pokoji a někdy i sedne na ruku nebo rameno a začne mluvit. U toho se vždy nejvíce zasmějí. Další oblíbenou činností je dávání pamlsku.“

Komunikační partner 4– „Mezi nejobvyklejší činnosti patří hlazení a mazlení se klientů s kočkou, a když si s ní klient povídá.“

Komunikační partner 5 – „Nejoblíbenější činností klientů je, když drží kojeneckou lahev naplněnou mlékem a kůzlata z ní pijí.“

4.2 SWOT analýza – praktikování zooterapie v pobytových sociálních službách (přínosy)

SILNÉ STRÁNKY (Strengths)	SLABÉ STRÁNKY (Weaknesses)
<p>K1- Uvolnění spasmů klientů</p> <ul style="list-style-type: none"> - Navození libých pocitů - Zájem o komunikaci - Relaxace - Individuální přístup ke klientům <p>K2 - Zlepšení komunikačních schopností</p> <ul style="list-style-type: none"> - Procvičování jemné a hrubé motoriky - Navození libých pocitů u klientů - Zájem o komunikaci <p>K3 - Vstřícný personál</p> <ul style="list-style-type: none"> - Okamžitá pozitivní reakce klienta - Zájem komunikovat <p>K4 - Rozptýlení ze stereotypu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Krátkodobé zlepšení motorických schopností - Společenský kontakt a komunikace <p>K5- Vzpomínka na život na vesnici</p> <ul style="list-style-type: none"> - Procvičování jemné a hrubé motoriky - Vytržení ze stereotypu - Hezký pocit klienta z toho, že je užitečný 	<p>K1 - Hluk</p> <ul style="list-style-type: none"> - Neustálé stěhování <p>K2 - Nepříjemný personál</p> <p>K3 - Omezený prostor</p> <p>K4 - Krátkodobé působení terapie</p> <p>K5 - Náročnější chov</p>
PŘÍLEŽITOSTI (Opportunities)	HROZBY (Threats)
<p>K1 - Možnost seberealizace terapeutů</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zlepšení zdravotního stavu <p>K2 - Zlepšení komunikačních schopností klienta</p> <p>K3 - Možnost rozvoje zúčastněných klientů</p> <p>K4 - Přesvědčení o možnosti mít kočku v zařízení</p> <p>K5 - Lepší informovanost okolí (dobrovolníci)</p>	<p>K1 - Alergie na srst</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kynofonie - Počáteční nedůvěra ke klientovi či metodě <p>K2 - Alergie na srst</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kynofobie - Překrmování - Agresivní klient - Psychické vyčerpání psa <p>K3 - Alergie na peří</p> <ul style="list-style-type: none"> - Překrmování <p>K4 - Alergie na srst</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zranění – poškrábání od kočky - Překrmování <p>K5 - Alergie na srst</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zranění - Překrmování

Zdroj: Vlastní výzkum

Legenda:

K1: Komunikační partner 1

K2: Komunikační partner 2

K3: Komunikační partner 3

K4: Komunikační partner 4

K5: Komunikační partner 5

5 DISKUZE

V úvodu diskuze bych chtěla zmínit, jak vnímá zooterapii kolektiv autorů knihy *Zooterapie ve světle objektivních poznatků* (2007). Zmiňují se o tom, že se zooterapie stává běžnou součástí nabízených služeb volnočasových aktivit nebo terapií různých zařízení, školských zařízení, zdravotnických zařízení a sociálních služeb. Od doby, kdy se začalo využívat cíleného užívání zvířat k podpůrně léčebným účelům, se v zahraničí dostalo poznatků, zkušeností a mnoha úspěchů. Dle mého názoru zase až tak běžnou součástí zooterapie v naší zemi stále není. I po třech desetiletích, kdy se u nás začala zooterapie plně rozvíjet, je stále pro českou veřejnost celkem velkou neznámou. Příkladem může posloužit, i to, že když jsem se zeptala svých členů rodiny, přátel a známých, co to je zooterapie. Nevěděli a pouze špatně odhadovali.

Bakalářská práce ve výzkumné části mapuje způsoby, formy, druhy, náplň činnosti zooterapie praktikované v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice a dále se práce také zaměřuje na její klady, zápory, příležitosti a rizika v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice.

Prostřednictvím HVO jsem zjišťovala jakým způsobem je poskytována zooterapie v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice.

Zjistila jsem, že terapie je poskytována s přímou účastí klienta. Komunikačními partnery je nejvíce využívá metoda AAA (aktivity za pomoci zvířat), kdy jde o přirozený kontakt člověka se zvířetem a zaměřuje se na zlepšení jeho kvality života. Největšími aktivitami jsou navazování a rozvoj komunikace klientů se zvířetem, ostatními klienty a terapeutem. Komunikační partneři dále využívají metodu AAT (terapie za pomoci zvířat), kdy se klient prostřednictvím aktivit přímo účastní terapie se zvířaty a to buď formou her, úkolů jako je například péče o zvíře (např. česání srsti, příprava krmiva, dávání pamlsků).

DVO1 měla zjistit, jaké formy a druhy zooterapie jsou v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice poskytovány.

Zjistila jsem, že jak individuální, tak i skupinová zooterapie jsou využívány ve stejné míře. Ovšem v týdenním stacionáři je preferována pouze individuální forma v nejvyšším zájmu pro klienta. Preferovanou formou zooterapie je také přímý kontakt se zvířetem.

Valentová (2009) uvádí, že když je klient se zvířetem v bezprostředním kontaktu, dotýká se ho, mazlí se s ním a pocitové vnímání je u něho tedy výraznější než při pouhém očním kontaktu nebo kontaktu prostřednictvím vodítka.

S tímto výrokem plně souhlasím. Podle mě tuto formu klient prožívá mnohem intenzivněji a má z toho větší emocionální prožitek.

V rámci DVO1 bylo dále zjištěno, že z šesti dotázaných pobytových služeb v okrese České Budějovice se praktikuje terapie za pomoci psa v pěti z nich. V jednom zařízení se praktikuje jak canisterapie, tak i ornitoterapie a klienti ještě docházejí na farmu v rámci farmingterapie.

Pomocí DVO2 jsem zjišťovala náplň činnosti osob praktikujících zooterapii v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice.

Terapeut se musí během terapie starat o pohodu klienta i zvířete, dbát na bezpečnost, řídit aktivizační činnosti v rámci terapie a nesmí chybět navázání komunikace s klienty a samozřejmě i se svým zvířetem.

S DVO3 jsem zjišťovala klady, zápory, příležitosti a rizika související s praktikováním zooterapie v pobytových sociálních zařízeních.

Jak vyplynulo z výzkumu, nejvíce u pěti komunikačních partnerů převládaly klady a rizika v rámci praktikování zooterapie v pobytovém sociálním zařízení.

Výzkum ukázal, že se SWOT analýza provedená u 5 komunikačních partnerů mezi jednotlivými typy zooterapie téměř neliší. V kladech mají komunikační respondenti uvedeno stejně. Jedná se o rozvoj komunikace, navození libých pocitů a procvičování jemné motoriky. V případě rizik se komunikační partneři shodují na rizicích ohledně

alergií na srst/peří a fobie vůči zvířatům. Dále se můžeme z výsledků dozvědět, že dalšími riziky je překrmování zvířat a případné poranění od zvířete.

6 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit prostřednictvím 5 komunikačních partnerů, jaké jsou formy, druhy, činnosti, potřebné vzdělání a náplně činnosti při praktikování zooterapie v pobytových sociálních službách v okrese České Budějovice. Dílčím cílem bylo od komunikačních partnerů zjistit, jaké klady, zápory, příležitosti a rizika souvisejí s praktikováním zooterapie. Zkoumaným souborem bylo konkrétně 5 dobrovolníků praktikující zooterapii v okrese České Budějovice. Pro výzkum byla stanovena kvalitativní výzkumná strategie, metoda dotazování a technika polořízeného rozhovoru. Odpovědi komunikačních partnerů byly zaneseny do tabulek nebo byly jejich odpovědi uvedeny celé.

Myslím si, že dané cíle byly ve výzkumné naplněny. V první výzkumné části práce se mi podle mého názoru podařilo zjistit, jaké druhy a formy zooterapie se v okrese České Budějovice poskytují. Prostřednictvím e-mailové ankety jsem oslovila 19 pobytových sociálních služeb v okrese České Budějovice, jejichž prostřednictvím jsem mohla oslovit mé komunikační partnery, se kterými jsem vedla rozhovory, kde se hovořilo o druzích zooterapie z praktického hlediska. Ve výzkumné části jsem se také dozvěděla o kladech, záporech, příležitostech a rizicích souvisejících s praktikováním zooterapie. Zvolila jsem metodu SWOT analýzy, kterou jsem zpracovala na základě odpovědí komunikačních partnerů. Z vytvořené tabulky vyplynulo, že u všech mých komunikačních partnerů v rámci poskytování zooterapie v pobytových sociálních službách převažují silné stránky a rizika. Jejich odpovědi se shodují především v té oblasti, že klienti více komunikují, mají libé pocity a zlepší se jim nálada a procvičují si především jemnou motoriku. V rizicích komunikační partneři nejvíce uvádějí alergie na srst/peří, rizika úrazů, fobie ze zvířat a překrmování zvířat pamlsky od klientů.

Velikým přínosem pro mne bylo, že jsem se mohla setkat přímo s lidmi, kteří praktikují zooterapii a podělili se o praktické zkušenosti. Jako dobrovolníci ji praktikují ve svém volném čase a tato aktivita jim dělá velikou radost a naplňuje je. Prostřednictvím poskytnutých rozhovorů s komunikačními partnery se rozšířil můj obzor týkající se této problematiky a to mne utvrdilo, že bych v budoucnu chtěla být jeden z nich a stát se

felinoterapeutem, protože cítím, že mne tato činnost bude naplňovat a dělat mne šťastnou.

Tato práce by mohla sloužit studentům i veřejnosti, kteří mají zájem se dozvědět něco o problematice zooterapie. Výzkumná část jim může přiblížit zooterapii i z praktického hlediska.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

7.1 Knižní zdroje

BENEŠOVÁ, M., ZOUHAROVÁ, M. Metodicky popsané postupy a konkrétní canisterapeutické aktivity (techniky nebo polohování). In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s.r.o. 2007. 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.

CONNOR, K., & MILLER, J. (2000). Animal-assisted therapy: an in-depth look. *Dimensions of Critical Care Nursing*, 19 (3), 20-26.

DOLEŽALOVÁ, A. Papoušci – ornitoterapie. In VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních*

poznatků. České Budějovice: Dona, s.r.o. 2007. 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.

EISEERTO VÁ, J. *Canisterapie – terminologie*, In: VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s.r.o. 2007. 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.

FREEMAN, M. *Fratrum misericordiae artismusicae collectiones in Bohemia et Moravia reservatae. Catalogus artismusicae in Bohemia et Moravia cultae. Artismusicae antiquioris catalogorum series*; vyd. Národní knihovna ČR, Praha 2013. 2 sv. (CXXIV, 286 s.; s. 287-701), vol. 7/1, 7/2.

FREEMAN, M. *Terminologie v zooterapii*. In: VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s.r.o. 2007. 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.

FRNČOVÁ, L. Bígl a co o něm ještě nevíte: *Pes přítel člověka*. Praha: Pražská vydavatelská společnost. ISSN 0231-5424. 2007, roč. 53, č. 4, 106 s.

GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše: aneb Canisterapie*. 1. vydání. Praha: GradaPublishing, 1999. ISBN 80-7169-789-3.

HERMANNOVÁ, H., MÜNICOVÁ, D.,NERANDŽIČ, Z. 2014. *Základy hipoterapie*. 1. vyd. Praha: ProfiPress, 153 s. ISBN 978-80-86726-57-1.

HOLLÝ, K., HORNÁČEK, K.*Hipoterapie: léčba pomocí koně*. Ostrava: Montanex, 2005, 293 s. Kůň v životě člověka. ISBN 80-7225-190-2.

JANKOVSKÝ, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. 2. vyd. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-730-5.

JUKLOVÁ, I. *Edukační a emoční aspekty canisterapie*. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Zlín 2014. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Miloslav Jůzl.

KALINOVÁ, J: (2003a) *Canisterapie – terminologie*, In:VELEMÍNSKÝ, M. a kol.*Zooterapie ve světle objektivních poznatků*.České Budějovice: Dona, s.r.o. 2007. 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.

KREJČÍŘOVÁ, O., TREZNEROVÁ, O.*Malý lexikon sociálních služeb*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 85 s. ISBN 978-80-244-2754-6.

LOUČKA, R. Farming terapie, farmingtherapy – „terapie prací na farmě“ In: *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6

MATĚJÍČEK, Z. (1999a) Malá domácí zvířata a děti. *Forummedicinae*. Č. 2, s. 34 – 39. ISSN 1212-42301999.

MOJŽÍŠOVÁ, Adéla a Valérie TÓTHOVÁ (eds.). *Pravda o zooterapii: sborník příspěvků ze dvou celostátních konferencí pořádaných dne 27.11.2001 v Hluboké nad Vltavou a dne 18.12.2002 v Ústavu sociální práce v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2003. ISBN 80-7040-608-9.

MÜLLER, O. *Terapie ve speciální pedagogice: teorie a metodika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005, 295 s. ISBN 80-244-1075-3.

NERNDŽIČ, Z. *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit: praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů*, 1. Vyd. Praha: Albatros. 159 s. ISBN 80-01809-8

ODENDAAL, J. *Zvířata a naše mentální zdraví: proč, co a jak*. Vyd. v češtině 1. Praha: Brázda, 2007, 173 s. ISBN 978-80-209-0356-3.

ŘIMNÁČOVÁ, Z. *Spolupráce canisterapeutického týmu s multidisciplinárním týmem a centru Arpida v Českých Budějovicích*. České Budějovice, 2015. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce Adéla Mojžíšová.

SONNENSCHMIDT, R. *Vögel: Akupunktur, Homöopathie, Bach-Blütentherapie, Kinesiologie*. 2. Aufl. Stuttgart (Hohenheim): E. Ulmer, 1996. ISBN 9783800173327.

ŠMOLDOVÁ, V. *Vybrané metody zooterapie a jejich využití v sociální práci*. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc 2010. Cyrilometodějská teologická fakulta. Vedoucí práce Hana Krýlová .

TICHÁ, V. *Legislativní úprava týkající se praktikování zooterapie*. In: VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s.r.o. 2007. 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.

VALENTOVÁ, P. *Farmingterapie a její vliv na klienta*. České Budějovice, 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita. Vedoucí práce Mgr. Jaroslava Eisertová.

VÍZDALOVÁ, H. *Hiporehabilitace*, In: VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s.r.o. 2007. 335 s. ISBN 978-80-7322-109-6.

7.2 Elektronické zdroje

ANITERA. Formy felinoterapie. [online]. ©2009 [cit. 10.7.2015]. Dostupné z: <http://animoterapie.cz/felinoterapie.htm>

AURACANIS. Zkušební řád pro felinoterapeutické zkoušky.2015. [online]. © 2011 [cit. 12.7.2015]. Dostupné z: auracanis.cz/images/stories/zkusebni_rad_felino.pdf

CANISTERAPEUTI. Canisterapie v České Republice. *Canisterapie o.s.*[online].© 2015[cit. 12.7.2015]. Dostupné z:www.canisterapeuti.cz/index.php/o-canisterapii/23-historie-canisterapie

CANESTERAPEUTICKÉ CENTRUM ZLÍN. *Co je to Canisterapie?* [online]. © 2008 – 2014 [cit. 17.7.2015]. Dostupné z: www.canisterapie-zlin.cz/canisterapie.php

CENTRUM HIPOREHABILITACE MIRÁKL. 2016. [online]. [cit. 17.7.2015]. Dostupné z: www.chmirakl.cz/hiporeha0bilitace/parajezdectvi/

CRANDALL, L. *Therapycats: Sgharingthe Love: A CatisMedicationwithoutSideEffects.* [online]. © 2010 - 2016 [cit. 10.7.2015]. Dostupné z:<http://www.catscenterstage.com/therapy-cat4.shtml>

ČESKÁ HIPOREHABILITAČNÍ SPOLEČNOST, Hipoterapie. 2009. [online]. © 2010 [cit. 17.7.2015]. Dostupné z:<http://hiporehabilitace-cr.com/pro-odborniky/hipoterapie/>

ESAAT – European Society for Animal Assisted Therapy. [online]. [cit. 10.7.2015]. Dostupné z: <http://www.esaat.org/definition-tiergestuetzter-therapie/>

GREY, A. Felinoterapie. 2009. [online]. © 2010 [cit. 17.7.2015]. Dostupné z:<http://www.moje-kocka.cz/zivot-s-kockou/felinoterapie-160.html>

KONÍČCI.CZ. *Česká hiporehabilitační společnost.*[online]. [cit. 17.7.2015]. Dostupné z: www.konicii.cz/kone/jizdarny-hipoterapie-agroturistika/ceska-hiporehabilitacni-spolecnost-487/

HIPOREHABILITACE. Občanské sdružení Chewal. 2011. [online]. © 2004-2011 [cit. 17.7. 2015]. Dostupné z:<http://www.chewal.cz/hiporehabilitace/>

HLUŠIČKOVÁ, T., GARDIÁNOVÁ, I. *Využití farmingterapie pro léčebné účely*. Kontakt. 2014. roč. 58, č. 64.[online]. [cit. 10.7.2015]. ISSN 1804-7122. Dostupné z: casopis-zsfju.zsf.jcu.cz/kontakt/administrace/clankyfile/20140321085454946149.pdf

INTMEDTOURISM, Intmedtourism, Felinotherapy, OrCatassistance. [online]. © 2016 [17.7.2015]. Dostupné z: www.intmedtourism.com/en/news/187.html

KADLECOVÁ, E. *Co je to felinoterapie*. 2009. [online]. © 2013 – 2016 [cit. 15.7.2015]. Dostupné z: www.zsf.jcu.cz/cs/kos/copy_of_import/centra_projekty/centrum_zoorehabilitaci/felinoterapie/zakladni-informace-o-felinoterapii

KADLECOVÁ, E. *Zelená pro felinoterapii?* In: Sborník z odborné konference. Má zooterapie zelenou?2011. [online]. © 2011 [cit. 10.7.2015]. Dostupné z:www.dcmotol.cz/media/pdf/sbornik-zoo-2011.pdf

KONÍČEK, o.p.s., Ornitoterapie. 2009. [online]. © 2011 [cit. 15.7.2015]. Dostupné z:<http://konicekcb.webnode.cz/zooterapie/ornitoterapie/>

LACINOVÁ, J. In: Nefarmakologické přístupy v péči o pacienty s Alzheimerovou nemocí zooterapie. 2009. [online]. [cit.18.7.2015].Dostupnéz:www.kognice.cz/kurz%20brno%202012%20prezentace/Lacinova.pdf

LANTELME, V., SMÍŠKOVÁ, Š. *Léčba koňmi: 2. Rozvoj hiporehabilitace ve světě*.Equichannel. 2009. [online]. © 1997 - 2016 [cit. 17.7.2015]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/lecba-konmi-2-rozvoj-hiporehabilitace-ve-svete>

LANTELME, V. *Hiporehabilitace: Pedagogicko-psychologické aktivity*. 2009. [online]. © 2002 – 2016 [cit. 18.7.2015]. Dostupné z:<http://www.os-svitani.cz/51.php>

MRÁKOTOVÁ, A. Hipoterapie: Léčba koňským hřbetem. 2009. [online]. ©1999 – 2016 [cit. 18.7.2015]. Dostupné z: terapie.zdrave.cz/hipoterapie-lecba-konskym-hrbetem/

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ RODIČŮ PŘÁTEL A DĚTÍ S HANDICAPEM ORION. Canisterapie. 2011. [online]. [cit. 16.7.2015]. Dostupné z www.os-orion.eu/index.php/aktivita-sdruzeni/canisterapie

OBČIANSKÉ ZDRUŽENIE ZBLÍŽENIE-AFFINITY. 2015. [online]. ©2016 [cit. 1.8.2015]. Dostupné z: <http://praduceklbko.eu/felinoterapia.html>

ORANGE COUNTY AQUARIUM SUPPLIES. *Aquariumtherapy*. [online]. [cit. 4.8.2015]. Dostupné z: http://www.ocreef.com/aquarium_therapy

PSYCHOLOGIE NA POHODU, Terapeutická ekofarma. [online]. [cit. 1.8.2015]. Dostupné z: www.psychologiepropohodu.cz/?page_id=298

SVÁROVSKÁ, Jana In: Turistický informační portál. 2012. [online]. [cit. 17.7.2015]. Dostupné z: www.hyje.cz/turistika/20972/

THEVEGANBEARBLOG. *Aquariumtherapy*. [online]. [cit. 4.8.2015]. Dostupné z: <http://www.theveganbearblog.wordpress.com/2013/08/14/aquarium-therapy/comment-page-1/>

VÝCVIKOVÉ CANISTERAPEUTICKÉ SDRUŽENÍ HAFÍK o.s. Informační bulletin. 2010. [online]. [cit. 2.8.2015]. Dostupné z: [Dostupné z: www.canisterapie.org/a-103-informacni-bulletin-c-1-2010.html](http://www.canisterapie.org/a-103-informacni-bulletin-c-1-2010.html)

VÝCVIKOVÉ CANISTERAPEUTICKÉ SDRUŽENÍ HAFÍK o.s. Canisterapeutické zkoušky. 2014. [online]. [cit. 12.7.2015]. Dostupné z: www.canisterapie.org/a-155-canisterapeuticke-zkousky.html

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AAA – Animal AssistedActivities (aktivity za pomoci zvířat)

AACR – Animal AssistedCrisis Response (krizová intervence za pomoci zvířat)

AAE – Animal AssistedEducation (vzdělání za pomoci zvířat)

AAT – Animal AssistedTherapy (terapie za pomoci zvířat)

ADHD – Attention Deficit HyperaktivDisorder (hyperkinetický syndrom s poruchou pozornosti)

AVK – Aktivity s využitím koní

ESAAT – European Society forAnimalsAssistedTherapy (Evropská asociace AAT)

FIFe – Dederation Internationale Feline (Mezinárodní federace koček)

IAHIO – InterntionalAssociationofHuman-Animal InteractionOrganizations (Mezinárodní organizace sdružující společnosti zabývající se výzkumem vztahů mezi člověkem a zvířaty)

LPPJ – Léčebné pedagogicko – psychologické ježdění

NCHK – Nezávislý chovatelský klub, Mladá Boleslav

PPK – Psychoterapie pomocí koní

PSS – Pobytové sociální služby

WHO – WorldHealthOrganization (Světová zdravotnická organizace, nezávislá mezinárodní zdravotnická organizace v rámci OSN)

Pozn.: V seznamu nejsou uvedeny symboly a zkratky všeobecně známé nebo používané jen ojediněle s vysvětlením v textu.

9 PŘÍLOHY

Záznamový arch pro polořízený rozhovor

I. Identifikační/demografické údaje

- a. Pohlaví
- b. Věk
- c. dosažené vzdělání
- d. pracovní pozice
- e. délka praxe v pomáhající profesi
- f. délka praxe v zooterapii

II. Druhy a typy zooterapie

1. Jaký druh zooterapie praktikujete?

- a. canisterapie
- b. hipoterapie
- c. felinoterapie
- d. ornitoterapie
- e. farmingterapie

2. Jaký typ zooterapie využíváte?

- a. AAA (aktivity za pomoci zvířat)
- b. AAT (terapie za pomoci zvířat)
- c. AAE (vzdělávání za pomoci zvířat)
- d. AACR (krizová intervence za pomoci zvířat)

III. Motivace k vykonávání zooterapie

- 1. Jakým způsobem jste se k zooterapii dostal/a?*
- 2. Jaké výcviky a zkoušky jste musel/a vy osobně absolvovat?*
- 3. Jakým způsobem vás naplňuje praktikování zooterapie?*

IV. Formy zooterapie

- 1. Jaké formy zooterapie v pobytových zařízeních poskytujete?*
 - a. individuální
 - b. skupinová
 - c. přímý kontakt se zvířetem (ano/ne)
 - d. nepřímý kontakt se zvířetem (ano/ne)

V. Cílová skupina a pobytová zařízení

- 1. S jakou cílovou skupinou v pobytových sociálních službách v rámci zooterapie pracujete?*
 - a. děti
 - b. dospělí
 - c. senioři

- 2. Trpí uživatelé určitým druhem disability?*
 - a. tělesná
 - b. smyslová
 - c. duševní
 - d. kombinovaná
 - e. žádná

3. *Jaké typy pobytových zařízení v rámci praktikování zooterapie navštěvujete?*
- domovy pro seniory
 - domovy se zvláštním režimem
 - domovy pro osoby se zdravotním postižením
 - týdenní stacionáře
 - chráněné bydlení
 - azylové domy
 - domy na půl cesty
 - terapeutické komunity
 - zařízení následné péče
4. *V jaké dny a kolik hodin týdně praktikujete zooterapii v pobytových zařízeních?*
- dny – pracovní/víkend
 - počet hodin týdně
5. *U kolika uživatelů poskytujete zooterapii individuální formou a kolik uživatelů se účastní skupinové formy zooterapie?*
6. *Kdo vybírá uživatele k účasti na zooterapii?*
7. *Jakým způsobem jsou vybíráni uživatelé k účasti na zooterapii?*

VI. Druhy zvířat

- Kolik zvířat používáte k praktikování zooterapie v pobytových zařízeních?*
- Jaká je rasa zvířete?*
- Jaký je potřebný výcvik zvířete k praktikování zooterapie?*
- Jak dlouho trvá výcvik zvířete?*

VII. Průběh zooterapie

1. *Jak probíhá zooterapie v pobytových zařízeních?*
2. *Kde v pobytovém zařízení probíhá zooterapie?*
3. *Jaké pomůcky během zooterapie používáte?*
4. *Máte zpracovaný plán činností? Pokud ano, jak?*
5. *Jak dlouho trvá jedno setkání zooterapie?*

6. *Kdo je kromě uživatele, Vás a zvířete přítomen při zooterapii?*
 - a. Zaměstnanec pobytového zařízení (popř. jaký?)
 - b. Dobrovolník
 - c. Rodinný příslušník
7. *Jaké cíle zooterapie máte u uživatelů stanoveny?*
8. *Kdo vede dokumentaci týkající se zooterapie v pobytovém zařízení? -*
9. *Co se zaznamenává do dokumentace ohledně zooterapie?*
10. *Pod jakou zastřešující organizací zooterapii praktikujete?*
11. *Pracujete pod supervizí? Pokud ano, jak často a kde?*
12. *Poskytujete zooterapii zdarma? Pokud ne, v jaké výši?*

VIII. Náplň činnosti zooterapie

1. *Jaká je náplň Vaší činnosti během zooterapie?*
2. *Spolupracujete se zaměstnanci zařízení? Pokud ano, jakým způsobem*
3. *Spolupracujete s rodinnými příslušníky klientů? Pokud ano, jakým způsobem*
4. *Jaké konkrétní metody používáte při poskytování zooterapie?*
5. *Jaké konkrétní aktivity používáte při poskytování zooterapie?*
6. *Jaké konkrétní činnosti používáte při poskytování zooterapie?*

Metoda SWOT analýza v pobytových sociálních službách

- 1. Jaké jsou *klady (silné stránky)* související s praktikováním zooterapie?**
- 2. Jaké jsou *zápory (slabé stránky)* související s praktikováním zooterapie?**
- 3. Jaké jsou *příležitosti* související s praktikováním zooterapie?**
- 4. Jaké jsou *rizika/hrozby* související s praktikováním zooterapie?**

E-mailová anketa

Praktikujete ve vašem pobytovém zařízení zooterapii?

Pokud ano, o jaký druh zooterapie se jedná?